

Crnogorski glasnik

GODINA XIV. _ BROJ 82. _ SRPANJ-KOLOVOZ / JUL-AVGUST _ 2013.

PETROVDANSKI SABOR 2013.

PETROVDANSKI SABOR U RONJGIMA	4
NAJZVJEZDANIJI DATUM CRNOGORSKE ISTORIJE	
Svečana akademija u Rijeci	12
Proslava Dana državnosti Crne Gore u Puli	14
Promocija knjige „Panjega“	
Dragana Mitova Đurovića	15
Polaganje vijenaca na Maloj Učki	16
Izložba karikatura Darka Drljevića	18
Trinaestojulski šahovski kup	19
DANI CRNOGORSKE KULTURE	
„Oj devojko, đe ti ljeto prođe“	20
DJELOVANJE NZCH I VIJEĆA CRNOGORACA	
Sufinanciranje programa kulturne autonomije	22
Sjednica Predsjedništva NZCH	24
Sjednica Predsjedništva Društva „Montenegro“	26
SVJEDOČANSTVA VREMENA	
S prezentacije knjige Vlada Vujovića „Klos“	27
IZ CRNE GORE I SVIJETA	
U Podgorici održana konstitutivna sjednica Savjeta za saradnju sa dijasporom MVPEI	32
Ko je ko u naučnoj dijaspori Crne Gore	33
Matica crnogorska imenovala povjerenike u svijetu	34
CKPSD „Morača“ obilježilo Dan državnosti Crne Gore	34
Izložba pozorišnih plakata Dimitrija Popovića u Kotoru	35
Dimitrije Popović na Trgu pjesnika u Budvi	36
U BIBLIOTECI NZCH	
Novi broj časopisa „Matica“	37
OSVRTI, VIĐENJA, PRIKAZI	
Josip Silić: O različitosti standardnoga jezika i jezika umjetničke književnosti	38
U ULOZI PUTOPISCA	
Dušan Roganović: Hodočašće Majci Domovini	42
Milanka Bulatović: Crna Goro, zemljo mila	44
SEDMA UMJETNOST	
Veljku Bulajiću nagrada za životno djelo „Crnom Gorom od mora do Durmitora“	46
ENIGMATIZMI	
Veljko Rajković – Homo ludens	48
AFORIZMI	
Marinko Mijović: Saga o Šćepanu i ženi mu Miruni	49
CRNOGORSKI MOZAIK	
Crnogorska narodna nošnja	50
IN MEMORIAM	54
SA IZLETA U CRNU GORU	55
GALERIJA „MONTENEGRINA“	55
NOVI NASLOVI	55
„OJ ĐEVOJKO, ĐE TI LJETO PROĐE“	56

SREĆNO NA EVROPSKOM PUTU !

Čestitamo
Petrovdan

Čestitamo
**Dan državnosti Crne Gore
i
Dan ustanka crnogorskog
naroda protiv fašizma**

Izdavači:
NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE
I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE
GRADA ZAGREBA
Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264
E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececrn@net.amis.hr,
montenegro@net.amis.hr
Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr
Za izdavače: dr. sc. Radomir Pavićević
i prof. emer. dr. sc. Veselin Simović
Glavni i odgovorni urednik: dr. sc. Zoran Drašković
Redakcija: Milanka Bulatović, Nataša Gerželj, Danilo
Ivezić, Dragutin Lakić, Nataša Rašović, Dušan Roganović
Graficka priprema i tisak: Skaner studio d.o.o.
Rukopisi se ne vraćaju. Naklada/Tiraža 1000

Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano
iz državnog proračuna Republike Hrvatske

IN MEMORIAM

MIRKO KOVAČ

1938 – 2013

Sa izuzetnim pijetetom i iskrenom tugom opraštamo se od velikana južnoslovenske književnosti, laureata nagrada koje nose ime Njegoša, Andrića i Meše Selimovića; od redovnog člana DANU, za kojeg će akademik Sreten Perović reći da je u svom kapitalnom beletrističkom djelu izgradio poseban kritički odnos prema svim tradicionalnim vrijednostima; od člana Savjeta za standardizaciju crnogorskog jezika koji je, kako je napisao književnik Dragan Radulović, suvereno vladao razuđenim varijantama štokavskog narječja; od prekaljenog egzilanta, kako ga je nazvao crnogorski ministar kulture Branislav Mićunović, i istinskog intelektualca koji je, kako je kazao književnik Andrej Nikolaidis opraštajući se od dragog učitelja, sa gnušanjem odbijao biti smješten u bilo koji od balkanskih nacionalnih torova; i nadasve od čovjeka za kojeg Crnogorke i Crnogorci u Hrvatskoj nikad niti mogu niti smiju zaboraviti da je bio član Savjeta za nezavisnu evropsku Crnu Goru.

NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE

Sa predstavljanja knjige crnogorskog književnika Miraša Martinovića „Antički gradovi - snovi i sudbine“, koja ima posvetu MIRKU KOVAČU (Novinarski dom u Zagrebu, 22.11.2012. godine)

*U organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske
i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka
13.VII.2013.g. u Ronjgima održan*

PETROVDANSKI SABOR CRNOGORACA

Višednevna zbivanja posvećena Danu državnosti Crne Gore i Danima crnogorske kulture u Rijeci, zaključena su manifestacijom *Petrovdanski sabor*, kojom Crnogorci koji žive u Hrvatskoj obilježavaju 13. jul, iznimno značajan datum crnogorske istorije, koji se od 2006. godine slavi i kao Dan državnosti Crne Gore. Ovogodišnje saborovanje održano je u Ronjgima.

Tačno u podne začuo se zvuk himni obje države, a potom je više od tristotinjak okupljenih Crnogoraca, Crnogorki i prijatelja Crne Gore iz Rijeke, Zagreba, Umaga, Buja i Peroja čulo pozdravne riječi predstavnika Grada i Županije te izaslanika Predsjednika Crne Gore. U uvodnoj riječi ispred organizatora Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke pozdravili su predsjednici, dr. Radomir Pavićević i Vasilija Vukosavović, zatim dožupan Petar Mamula te izaslanik crnogorskog predsjednika Dražen Miličković. Svi oni podsjetili su na značaj 13. jula 1941. kada je 30 hiljada Crnogoraca ustalo protiv fašizma, dajući primjer ostalim narodima u borbi protiv okupatora.

– Na putu k ujedinjenoj Europi, gdje je Hrvatska pronašla svoje mjesto, na čemu joj čestitamo, valja nam čuvati vrijednosti stare već 72 godine, ali i višestoljetnu tradiciju crnogorske državnosti, poručio je Miličković, naglasivši kao i ostali govornici, kako je značaj ovakvih okupljanja promocija crnogorske kulture i izgradnja još boljih odnosa dva naroda, hrvatskog i crnogorskog.

Druženje Crnogoraca upotpunjeno je raznovrsnim kulturnim programom uz pjesmu i ples. Održana su i brojna tradicionalna sportska takmičenja: u šahu, bacanju kamena s ramena, streljaštvu i skoku u dalj iz mjesta.

Dragutin Lakić

Riječ Dražena Miličkovića:

***CRNA GORA DOBRO ZNA I PAMTI DOPRINOS
NACIONALNE ZAJEDNICE CRNOGORACA HRVATSKE
POKRETU ZA SUVERENU CRNU GORU***

«Veliko mi je zadovoljstvo što sam danas u prilici da sa vama podijelim radost zajedništva i iskažem poštovanje vašem domaćinskom gostoprimstvu na tradicionalnom Petrovdanskom saboru kojim Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Rijeke okuplja sve one kojima je Crna Gora u srcu i koji smo njen neraskidivi dio.

Impresionira i za uvažavanje je vaša odlučnost da se sačuvaju temeljne vrijednosti kojima se gordi naša zajednička domovina, ali i predanost u ostvarenju želja da budete svojevrsan most saradnje Republike Hrvatske i Crne Gore, što je u državi prijema maksimalno uvaženo, kao i vaša lojalnost Hrvatskoj, u kojoj ste se u svakom smislu ostvarili.

Veličanstvena sinergija zajedništva je uvijek radala istorijske vrijednosti, kao što je to bilo slavnog 13. jula kada je narod Crne Gore podigao masovni oružani ustanak protiv fašizma i porobljenoj Evropi dao svojevrsan putokaz, stvarajući čvrstu vertikalnu obnovu i trajanja države Crne Gore. Tako je bilo i na istorijskom referendumu kada je Crna Gora povratila svoj državni suverenitet i voljom svih nas krenula ka evropskim vrijednostima kojima svi težimo i koje su nam zalog za srećnu i bezbjednu budućnost. Ne želim ni ovog puta da propustim da kažem kako Crna Gora takođe dobro zna i pamti doprinos Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske Pokretu za suverenu Crnu Goru.

Zato ponos i zahvalnost za sve one koji su vođeni tom idejom sebe utkali u vječnu Crnu Goru koju danas imamo.

A 13. jul je svakako datum kada se treba vraćati vrijednostima kako bi ih učinili svezremenskim, da nam istovremeno budu i pouka i opomena budućim generacijama kako treba stvarati, voljeti i čuvati svoju zemlju.»

Riječ dr. sc. Radomira Pavićevića:

NA EVROPSKOM PUTU

«Dragi Crnogorci i Crnogorke! Poštovani prijatelji i uvaženi gosti!

Dobrodošli na ovogodišnji Petrovdanski sabor! Na njemu naša Nacionalna zajednica tradicionalno, s najvećim pijetetom, obilježava 13. juli, najvažniji simbolički datum crnogorske vjekovne političke i državne istorije. Taj datum baštinimo od naših slobodarskih predaka. Ponajprije je to datum održavanja Opštercnogorskog zbora, vjekovima najvažnije institucije male crnogorske ratničke republike, koji je na najdemokratskijoj osnovi odlučivao o sudbinskim pitanjima Crne Gore, sve do druge polovine 19. vijeka.

Zatim je to 13. jul 1878. kada su na Kongresu u Berlinu završnim ugovorom „visoke ugovorne strane“ (predstavnici Rusije, Turske, Njemačke, Francuske, Austro-Ugarske, Velike Britanije i Italije), u članu 26, definisale međunarodno-pravni položaj Crne Gore ovim riječima: „Crnoj Gori priznaju nezavisnost Visoka Porta i sve one visoke ugovorne strane koje to dosad nijesu učinile“. Tom odlukom nije Crnoj Gori data nezavisnost nego je samo utvrđeno da njezinu nezavisnost pravno priznaju i one zemlje koje je dotad nijesu priznavale.

Nadalje, 13. jul 1941. datum je opštenarodnog ustanka protiv talijanske okupacije Crne Gore. Slobodarska Crna Gora masovno se pobunila protiv odluka kvislinške federalističke vrhuške, koja je pod fašističkim pokroviteljstvom i diktatom, na Petrovdanskom saboru, održanom 12. jula 1941, proglasila Crnu Goru tobože „suverenom i nezavisnom državom“ u obliku ustavne monarhije.

Naposljetku, od konstitutivnog referenduma 21. maja 2006. (kao modernog pandana opštercnogorskog zbora) građani Crne Gore najzad su se doista, demokratski neopozivo izborili za „nezavisnu evropsku Crnu Goru“; obnovom pune suverenosti crnogorske države 13. jul proglašen je Danom državnosti.

Stoga je 13. jul za nas, za svakoga od nas pojedinačno, vazda bio mjera našeg samopoštovanja i zalag naše budućnosti. Svako naše petrovdansko okupljanje bila je ne samo prvorazredna kulturna manifestacija, važna za njegovanje tradicija našeg naroda, nego i prilika da razmislimo đe smo, što u prethodnom razdoblju učinjesmo i što nas čeka u neposrednoj budućnosti.

Pozdravljajući sve vas skupa još jednom, izražavam istinsko zadovoljstvo što ste došli u tolikom broju i doveli svoje prijatelje.

Dozvolite mi i da posebno pozdravim izaslanika Predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića, gospodina Dražena Miličkovića.

Dozvolite mi da ovom prilikom istaknem samo tri stvari.

Prvo, i najvažnije: ove se godine prvi put okupljamo ne samo kao građani Republike Hrvatske, nego i kao građani velike evropske republike. Ne može se precijeniti važnost priključenja Hrvatske, kao demokratske države, a time i nas, njezinih građana, Evropskoj uniji. To je i ogroman uspjeh sviju nas, pa vas stoga pozivam da ga jednodušno pljeskom pozdravimo. To je uspjeh koji i nas obavezuje na nova promišljanja i nove napore, nove domete i načine djelovanja. Pred nama su, na

---

tom planu, tri kolosalna izazova i jedna sveta obaveza:

Valja se ponajprije sa svom ozbiljnošću suočiti s izazovom izlaska na veliku evropsku scenu. Što to za nas znači, što znači biti evropski Crnogorac? Ne smijemo se uplašiti veličine i težine izazova, jer u zajednicu evropskih naroda ne ulazimo skrivećki i na mala vrata, nego kao samosvjesni građani s bogatom tradicijom koja nas uči da se ne pitamo što Evropa može učinjeti za nas no što mi možemo učinjeti za nju.

Zatim se suočavamo s izazovom, kao i Hrvatska u cjelini, kako, u ime Evrope, pomoći našoj matičnoj državi, da se na najbrži i najkvalitetniji način priključi Evropskoj uniji.

Nameće nam se i izazov, s kojim smo se već suočili, da se najaktivnije uključimo u demokratsko povezivanje i objedinjavanje, programsko i personalno, a zatim i organizaciono, najprije crnogorskog iseljništva jugoistočne Evrope, a zatim i Evrope u cjelini. Iskustvo nas uči da se takva saradnja može graditi samo odozdo, objedinjavnjem realnih snaga i organizacija u našem regionu, a ne sa vrha oktuiranim „bratstvom i jedinstvom“ malih glavara i velikih taština.

Naposljetku, ali ne i najmanje važno, a što mi osobito leži na srcu, što vazda ponavljam na svim našim okupljanjima, kao svetu obavezu: novim izazovima mogu biti dorasli samo mlađi ljudi, koji će ne samo nastaviti đe mi stadosmo, nego koji će biti sposobni s novim entuzijazmom i znanjem promovisati ideju Evrope.

Drugo, nijesmo mi nikakva evropska duhovna periferija. Toga ove godine moramo biti svjesniji nego inače, kad obilježavamo 200-godišnjicu od rođenja ne samo vladara i vladike, nego i mislioca Petra Petrovića II Njegoša. Njegovo grandiozno umjetničko djelo spada u univerzalnu duhovnu baštinu čovječanstva. On je stoga za nas trajna pouka, nadahnuće i putokaz, najviša mjera stvaralačkih mogućnosti gradnje evropskih simboličkih resursa, bez čega je svaka ideja Evrope samo pusta tlapnja. Na tom planu, mi se imamo čime podičiti. Kao što znate, mi smo u maju ove godine na Cetinju dostojno učestvovali u odavanju poštovanja Njegošu. Na Trgu revolucije u Cetinju, 18 maja 2013., svečano je otkrivena skulptura Dimitrija Popovića „*U čast Njegoševе misli*“, poklon velikog umjetnika i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske Prijestonici Cetinje. Uz to, valja barem spomenuti da smo Njegošev jubilej obilježili i izadavanjem triju knjiga: *Njegoš i Hrvati*, *Luča Njegoševе noći* i *Misterij Luče Mikrokozma*.

Treće, po mojoj ocjeni, naših 10 udruženja u svojim sredinama ostvaruju solidan stupanj političke i društvene integracije naših članova kao građana demokratske Hrvatske. Normativni i finansijski uvjeti za ostvarivanje naše kulturne autonomije, usprkos krizi, veoma su povoljni. Ipak, ima još mnogo posla da još uspješnije i upornije nastavimo djelovati na liniji naših osvjedočenih programskih zasada i demokratskog pregnuća.

Proces ostvarivanja kvalitetne kulturne autonomije može biti vidljiv i trajan samo ako se široki krug pripadnika naše manjine uključi u realizaciju programa koji doprinose kulturnom životu dometa sredine u kojoj živimo. U tom sklopu, puno priznanje zaslužuje naše zagrebačko udruženje, „Montenegro“, čije djelovanje redovito prate vodeća sredstva informiranja, a čiji su rezultati kod matičnog dočekani s oduševljenjem. Taj uspjeh je postignut dobrom organizacijom i angažiranjem novih ljudi. Dio njih pripada drugoj i trećoj generaciji rođenih u Hrvatskoj. Oni svojim učešćem jačaju kulturnu prepoznatljivost crnogorskog bića i polako preuzimaju odgovornost za transgeneracijsko očuvanje identiteta. To je snažan podsticaj da nastavimo s dekumulacijom funkcija i hrabrije uvodimo pripadnike mlađih generacija u rukovodstva udruženja. Samo se tako možemo uspješno suočiti s novim izazovima i zadacima koji su pred nama.

Završavam iskazujući nadu da će naše dvije države uskoro opet naći zajedno u Evropskoj uniji, jer njihova dosadašnja dobrosusjedska saradnja uzorno svjedoči o uzajamnom poštovanju i poštovanju evropskih pravnih tekovina. Nije nam zamisliva evropska zajednica slobodnih naroda bez naše Crne Gore!

Crnogorci i Crnogorke čestitam vam Dan državnosti Crne Gore! Želim Vam ugodno druženje na Petrovdanskom saboru.»

KULTURNO - UMJETNIČKI PROGRAM NA PETROVDANSKOM SABORU CRNOGORACA

Učestvovali su: Igor Đurović, pjevač narodnih pjesama iz Crne Gore; Zbor „Montenegrine“ NZC Rijeka; Folklorna grupa Društva perojskih Crnogoraca „Peroj 1657“; Zbor „Montenegro“ Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb; Zbor „Bulbuli“ KDBH „Preporod“ Zagreb; voditelj programa bio je poznati crnogorski publicista Dragan Mitov Đurović

Sportski susreti Petrovdanskog sabora Crnogoraca **NAJNEIZVJESNIJE DO SADA**

u disciplini potezanja konopa.

Skok u dalj na neravnom terenu morao se mjeriti u centimetrima koji su odlučili da Riječani pobjede ispred ekipe Crnogoraca i prijatelja Crne Gore iz Zagreba.

Možda je neizvjesnost u skoku i „naljutila“ detiće zagrebačkog „Montenegra“ te je njihov takmičar u bačanju kamena s ramena hitno kamen čak preko obilježenog prostora, promašivši srećom udaljenu publiku.

U streljaštvu su najprijetnije iznenadili Umažani, čiji je blis-tavi rezultat natjerao zagrebačke strijelce da ostvare rekord igara u gađanju zračnom puškom i tek za dva kruga preteknu Umažane.

Ovogodišnji, deveti po redu, sportski susreti Petrovdanskog sabora Crnogoraca, u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka po prvi put su organizirani u Ronjgima, odmaralištu i čestom okupljalištu žitelja Primorsko goranske županije.

Nikada do sada rezultati nisu bili neizvjesniji, a odluku o sveukupnom pobjedniku donijeli su ipak snažni mišići

Tako su standardno dobri riječki Crnogorci ostali tek na trećem mjestu, ali više zbog „džeferdara“ nego oka sokolova.

Kako je Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka osvojila šahovski turnir, tako je ukupnog pobjednika odlučilo potezanje konopa, gdje nadvladaše zagrebačke Crnogorce i prijatelje Crne Gore. Treće mjesto pripalo je Zajednici Crnogoraca iz Umaga.

Živko Pejović Cuca

FOTO ZAPIS SA PETROVDANSKOG

SABORA CRNOGORACA 2013. GODINE

U dvorani Hrvatskog kulturnog doma u Rijeka održana
**SVEČANA AKADEMIJA POVODOM DANA
DRŽAVNOSTI I 13. JULSKOG USTANKA**

U petak 12.7.2013. u večernjim satima u dvorani Hrvatskog kulturnog doma održana je svečana akademija u povodu Dana državnosti Crne Gore i godišnjice ustanka protiv fašizma, na kojoj je prisutne pozdravio u ime domaćina NZC Rijeka - predsjednik, g. Vasilija Vukosavović, a zatim je prisutne pozdravio izaslanik Predsjednika Republike Hrvatske, saborski zastupnik g. Luka Denona. Od gostiju iz Crne Gore prisutan je bio Dražen Miličković - izaslanik Predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića. U ime Grada Rijeke prisutna je bila v.d. pročelnica Ureda Grada Verena Lelas - Turak. Zatim su pročitani pozdravni telegrami, a u kulturno-umjetničkom dijelu nastupili su:

Ženska vokalna skupina „Slovenke“ slovačke nacionalne manjine
Orkestar mandolina „Fratellanza“ talijanske nacionalne manjine i tenor Antonio Mozina
Vokalna skupina „Montenegrini“ u ime domaćina NZC Rijeka
Operna pjevačica Goranka Tuhtan - sopran uz glazbenu pratnju maestra Marina Tuhtana
Igor Đurović pjevač narodnih pjesama iz Crne Gore

Moderator je bio novinar, književnik i publicista g. Dragan Mitov Đurović, koji je uz veoma nadahnuo vođenje programa, recitirao stihove, govorio o važnosti 13. jula u povijesti Crne Gore, žrtvama koje su pale u antifašističkoj borbi, te tradiciji Petrovdanskog saborovanja u Crnoj Gori.

Dragutin Lakić

PROSLAVA DANA DRŽAVNOSTI CRNE GORE, PETROVDANA I 13. JULA DANA USTANKA CRNOGORSKOG NARODA U PULI

13. jula 2013. u organizaciji Zajednice Crnogoraca Pula, Vijeća Zajednice Crnogoraca Pula i Zajednice Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Istarske županije u Crnogorskoj kući u Puli proslavljen je Dan državnosti Crne Gore, Petrovdan i 13. jul Dana ustanka crnogorskog naroda.

Proslavi je prisustvovao veliki broj Crnogorki i Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Istarske županije (Pula, Rovinj, Umag, Novigrad, Labin) te predstavnika političkog i kulturnog života istarske županije i grada Pule te predstavnika nacionalnih manjina Pule.

Nakon intoniranja himni Republike Hrvatske i Crne Gore skup je otvorio i pozdravio sve prisutne i čestitao praznike Crnogorkama i Crnogorcima gosp. Gardašević, te zaželio ugodan boravak i druženje u Crnogorskom domu.

U ime spriječenog predsjednika Zajednice Crnogoraca Pula prof. B. Radulovića, skupu se obratio gosp. A. Taušan, pozdravio prisutne, zaželvši im sretne praznike u ime gosp. Radulovića i u svoje ime. Potom je pročitao referat (B. Radulovića) o značaju Dana državnosti Crne Gore, Petrovdana i 13. jula Dana ustanka crnogorskog naroda. Posebno je naglašen značaj navedenih praznika za suvremenu Crnu Goru, crnogorske državljane i crnogorsku dijasporu. Za povijest Crne Gore za njenu prošlost, sadašnjost i budućnost, ekonomski razvoj i sveukupan život u Crnoj Gori.

Posebno je naglašen značaj određivanja datuma pregovora Crne Gore za približavanje i ulazak u Europsku uniju. To je povijesno najznačajniji trenutak u suvremenoj povijesti Crne Gore, naravno uz datum njezinog osamostaljenja.

U kulturno zabavnom dijelu, između ostalog, bio je posebno zapažen nastup guslara Božidara Cakovića, koji je burno pozdravljen.

Uz bogatu trpezu, jelo i piće, program je potrajao nekoliko sati.

D. Roganović

Dragan Mitov Đurović: „PANJEGA“

U sklopu *Dana crnogorske kulture* održana je 11.7. u prostorijama Zajednice Crnogoraca u Rijeci promocija knjige „*Panjega*“ autora Dragana Mitova Đurovića iz Crne Gore. Pred brojnom publikom, prezentaciju je vodio Čedo Janković, a o knjizi su govorili još i Nikola Lučić i sam autor.

O autoru je Janković istakao da je Dragan Mitov Đurović, poznati crnogorski radio-reporter, novinar i publicista, glavni urednik i vlasnik lista „*Grad*“ i humorističko satiričkog lista „*Žuč*“, daroviti i predani voditelj na brojnim kulturnim manifestacijama i prired-

bama u Crnoj Gori i šire. Do sada je sačinio višestruko zanimljivu i vrijednu zbirku kratkih poetizovanih iskaza – mudronosnih priča, izazovnih anegdota, korisnih etnografskih i sociolingvističkih opaski i zapisa. Rođen je 1951. u Danilovgradu. Nakon studija vraća se u Podgoricu i ostaje kao radio-reporter Radija Crne Gore. Dragan je na daleko poznata „pričalica“, rado slušan i u tome cijenjen.

Njegova knjiga sa simboličkim nazivom „*Panjega*“ upravo dočarava da su priče otrgnute iz panjege gdje su bile davno pohranjene i neuništene. Panjega je kućna ostava – udubljenje u zidu nedaleko od ognjišta i veriga gdje se čuvaju korisne stvari. Panjega je prvi crnogorski sef bez vrata i ključeva, bez šifre, ipak zabranjena za dečinje oči. Likovi iz zbirke uglavnom su ljudi sa sela, viđeniji seljani i čovjek-žene, mudraci i vještaci, dovitljivci i iskusnici, konkretni ljudi koji imaju i svoje znano lice s imenom i prezimenom. Njihove životne sudbine, rane i ožiljke Dragan je prepoznavao i upoznavao, njihove je opore i skupo plaćene životne mudrosti širio na slušaoce i čitaoce.

Gospodin Nikola Lučić je pročitao nekoliko napisa kritike o ovoj knjizi: «... *snažno osvježenje crnogorske literature i obogaćenje crnogorske kulture, pravi đerdan zlatnika s jezika narodnog*» – dr. Todor Baković; «... *kroz harmoniju riječi, slike i zvuka iz kamenog mora odzvanjaju akordi riznice, živog blaga crnogorskog jezika*» – dr. Čedomir Bogićević; «... *brojanica od imena, plemena, toponima i bratstava svih vjera i okvir za slikanje univerzalnih moralnih vrijednosti*» – Radojica V. Bulatović.

Sam autor nas je podario svojim glasom i crnogorskim jezikom citirajući odlomke iz priče *Tice*.

... Kuću je mukom kućio, zorom livade kosio, pod mjesečinom šenicu kupio. Imao konja za varoš, imao pušku za lov, imao ambar za selo, imao više no drugi. Kontao – da deci ostavi. A deca – tice selice, svaka za srećom poleće. ... Očevo imanje čeka da mladi domaćin dođe, ... da prijatelje dočeka što kuću po dobru pomnju.

Janković je pročitao priču *Vrata*. Evo odlomaka:

Vazda su vrata crnogorska otvorena bila. Ključevi obraz domaćina, za prijatelja stima, za one druge – ono drugo. Za prijatelja i soli i ljeba, i čaša i boca, i mučenica, murvova ili lozova i vino. Kad stopanica nešto zgotovi, da se egleniše, i potlje, da se blizu pepeljaka osvane. ... volja da dočekaš, da pozdraviš, da počastiš – drži čeljade, a nevolja je kad vrata deca prijateljska ne otvaraju. ...

Publika je velikim aplauzom pozdravila gosta Dragana Mitova Đurovića, koji je dijelio posvete na svojoj knjizi.

Čedo Janković

POLAGANJE VIJENACA NA SPOMEN OBILJEŽJE PALIM PARTIZANIMA NA OBRONCIMA MALE UČKE

U aktivnostima Petrovdanskih susreta Nacionalna zajednica Crnogoraca tradicionalno obilježava sjećanje na Narodno oslobodilačku borbu i borbu protiv fašizma polaganjem vijenaca na spomen obilježje palim borcima partizanima na obroncima Male Učke.

Posjetu spomen obilježju vodio je Živko Pejović Cuca. Nastupio je žensko muški vokalni sastav „Montenegri“ i otpjevali pjesmu „Konjuh planinom“.

Vijence su položile delegacije Nacionalne zajednice Crnogoraca, Crnogoraca iz Peroja, UABA Liburnije i Opatije. Spomen obilježje postavljeno je blizu mjesta pogibije Svetozara Vučinića i još dva neznana partizana. Na ovaj događaj i lik Svetozara osvrnuo se Čedo Janković:

Nad ovim veličanstvenim mjestom koje simbolizuje žrtvu mladosti nad ljudskim zlom, da bi nama a i budućim generacijama bilo bolje, duboko sam se naklonio i u ime crnogorske nacionalne manjine u Hrvatskoj.

U viševjekovnoj borbi za slobodu i žitelji ovoga kraja izgradili su uzvišeni kult ljudske slobode za koju je svaki pojedinac bio spreman dati svoj život. I Crnogorci su na ideji slobode izgrađivali svoj karakter i spremno se uključivali u borbu za slobodu ma će se ona vodila. Tako su se masovno i među prvima uključili u antifašističku narodno-oslobodilačku borbu u Drugom svjetskom ratu, uvidjevši da je fašizam u pojmu i sadržaju antipod ljudske slobode.

Slijedeći vlastitu tradiciju crnogorska nacionalna manjina s ovih prostora održava saradnju s udrugama antifašističkih boraca i antifašista Liburnije i Opatije. Posebni razlog saradnje je što su njihovi članovi i sljedbenici sve od 1945. do danas očuvali spomen na njihova borca a našeg zemljaka, poginulog ovdje na obroncima Male Učke. Oni ne zaboravljaju da je taj mladi čovjek nesebično pomagao njihovoj borbi i dao svoj život za njihovo i naše bolje sutra. Ni događaji 1992-1993. nijesu ove odvažne ljude pokolebali u odanosti i zahvalnosti prema žrtvi tog palog borca, Svetozara Vučinića, Crnogorca.

Podsjetimo se.

Nakon trećeg hapšenja Svetozara Talijani deportuju u Albaniju, a zatim prebacuju u Italiju u zarobljeništvo u kojem ostaje do ukazane prilike za bijeg. Bijeg se ukazao kapitulacijom fašističke Italije. Svetozar bježi, dolazi do Istre priključuje se ovdje partizanima i tu ostaje, bori se i na kraju rata nažalost pogiba. Valja napomenuti da su logori Albanije i Italije bili velika pogibelj za hiljade i hiljade Crnogoraca. Nemilosrdna osveta je nastala nakon prvih uspješnih akcija crnogorskih ustanika u danima oko 13. jula. Talijani uz pomoć domaćih izdajnika hapse i transportuju u logore mlade i stare, žene i djecu, trudnice, intelektualce i radnike ... Malo ih je izdržalo, među njima i naš Svetozar.

Neka njegov svijetli primjer bude putokaz i našim mladim naraštajima da ne zaborave iskonske vrline svoje otadžbine i antifašističke borbe.

Hvala SUBNOR-u i antifašistima Liburnije i Opatije za iskrenost i ustrajnost u očuvanju lika i djela ovog palog partizana, Crnogorca, kojeg je sudbina odvela i ovdje dovela, a njegov karakter omogućio da ostavi tako upečatljiv trag svoga boravka i djela ne žaleći pri tome ni vlastiti život. Smatrao je da se bori za svoju zemlju i da je svejedno na kojem se njenom terenu nalazio.

kazao je Janković i završio riječima da antifašizam nije samo sjećanje na slavne bitke i poginule borce već je to borba protiv svih zala.

Gost ovog skupa bio je Dragan Mitov Đurović generalni sekretar SUBNORA Crne Gore:

Drugarice i drugovi, partizanke i partizani. Donosim pozdrave Svih članova SUBNORA Crne Gore posebno našeg predsjednika Andrije Nikolića, sudionika Sutjeske i Neretve, brigadirskog generala. Mnogo je junaka poginulo diljem Jugoslavije i iz Crne Gore. Od tog ešalona junaka i prvaka izašao je i Svetozar Vučinić koji je stigao do ovih krajeva i tu ponudio kao i ostali, svoj mladi život da bi stvarali novo sunce, nove zemlje, nove nade za napredak svakog pojedinca i društva u cjelini. Stojim na ovom svetom mjestu pod barjakom antifašista Liburnije i pozdravljam njihove članove i zahvaljujem što su pružili ruku prijateljstva Crne Gore i Hrvatske.

Skupu se obratila i gospođa Suzana Cvjetković, tajnica UABA Liburnije. Govorila je o aktivnostima UABA Liburnije i Opatije na promicanju ideja antifašizma. O kvaliteti i ljepoti zajedničkog druženja povodom ovakvog događaja.

Svojom čakavskom pjesmom, napisanom posebno za ovu prigodu, Marina Česen pridružila se odavanju počasti poginulima.

U svojem govoru Dušan Kukić je naglasio značaj lokalnog stanovništva u očuvanju ovog spomen obilježja.

Nedaleko od tog mjesta položeni su vijenci i cvijeće na spomen ploči stradalom selu Mala Učka od ostataka talijanskih jedinica.

Čedo Janković

U prostorijama Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka 11.VII. otvorena
IZLOŽBA KARIKATURA DARKA DRLJEVIĆA

DARKO DRLJEVIĆ rođen je 1962.g. u Kolašinu, Crna Gora. Slobodni je umjetnik od 1997.g. Predsjednik je Udruženja karikaturista Crne Gore i ogranka evropskog Udruženja karikaturista (FECO Montenegro).

Uvršten je u svjetsku antologiju „Poznati svjetski karikaturisti“. Osnivač je i glavni urednik humorističkog magazina „Tuš“ i organizator prvog međunarodnog festivala karikature - Kolašin 2007. Bavi se slikarstvom, ilustracijom, grafikom, ilustriranjem udžbenika, kao i animiranim filmom. Objavio je knjigu karikatura i kratkih priča 2010. godine. Trenutno radi kao urednik za humor i karikaturu u dnevnom listu „Dnevne Novine“. Ilustrovao je mnoge knjige i školske udzbenike. Objavljivao je karikature u raznim časopisima i dnevnim novinama kao i na TV emisijama. Bavi se i amaterskim pozorištem. Na festivalu amaterskih pozorišta u Bijelom Polju, za predstavu „Conekt“ osvojio je specijalnu nagradu za najbolji autorski tekst. Predstava je igrala širom Crne Gore, kao i u Zagrebu, Puli, Splitu. Živi i radi u Podgorici.

Drljevićevi radovi na neposredan način komuniciraju s publikom likovnošću bliskom mentalitetu najmlađih. Istovremeno su u takav likovni izraz utkane i poruke koje nose težinu intelektualnog uočavanja problema s kojima se suočava tzv. mali čovjek.

Renomirani crnogorski karikaturista Darko Drljević pobjednik je jednog od najvažnijih svjetskih festivala karikature ove godine, održanom u glavnom gradu Turske, Ankari. Ta svjetska smotra najboljih karikaturista nosi naziv „7-77“ i ima jedinu propoziciju da radovi moraju biti razumljivi djeci. Naslov nagrađene karikature je „Rastanak“.

Izlažući na 40 samostalnih i preko 400 kolektivnih izložbi u zemlji i inostranstvu Darko Drljević se odavno potvrdio kao vrstan umjetnik i karikaturista. Ovo je njegova 106. nagrada koju je osvojio u zemlji i svijetu.

Komarac i istorija

Trinaestojulski šahovski kup i turnir u preferansu
BROJNA IZNENAĐENJA I DOBRO DRUŽENJE

Tradicionalni šahovski kup, organiziran po jedinstvenom pravilniku koji omogućava poraženom natjecatelju u prvom kolu da nastavi takmičenje u borbi za treće mjesto, (kako turnir ne bi voljom nemilosrdnog ždrijeba ostao bez ponekog vrsnog šahiste već nakon prvog susreta), okupio je u prostorijama Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka dvadesetak šahista, članova brojnih nacionalnih manjina Primorsko - goranske županije.

Matica slovačka iz Rijeke gotovo je neizostavna u višegodišnjem trajanju ovog turnira, a iznenađenje predstavlja i veliki odaziv šahista KUD-a „Bosna“. Zajednicu Srba predvodio je predsjednik Milan Popadić, a u ime Grada Rijeke nastupilo je par poznatih riječkih šahista. Domaćine, Crnogorce, po tradiciji su predstavili njihovi najbolji poznavaoči crno-bijele igre.

Stoga nije za čuđenje što je ovogodišnji Kup donio niz neočekivanih rezultata i iznenađenja, pa su u finalu, i više nego zasluženom zaigrali Nikola Ravlić i Bajro Bećirbašić.

Pobjednik Kupa i ovogodišnji osvajač pehara postao je Nikola Ravlić, a treće mjesto pripalo je beskompromisnom Slobodanu Tojagi koji je u vremenskom tjesnacu pobijedio prošlogodišnjeg vice-šampiona Jovu Ovuku.

Nekako u sjeni ove značajne manifestacije završen je i probni turnir u preferansu. Jedanaest poznatih riječkih igrača nemilosrdno su slagali adute do posljednjeg kola, u kojem je, ipak, najbolji rezultat pokazala jedna dama, dobro nam znana velika sportašica, bivša prvakinja države i Evrope u kuglanju, Biserka Perman.

U „doigravanju“ i analizi odigranih partija uz zakusku i koktel svi takmičari ostvarili su dobar plasman.

Živko Pejović - Cuca

U okviru Dana crnogorske kulture 2013., Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i njene članice Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“ Umag, Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka i Zajednica Crnogoraca Split organizovale su u Zagrebu 26.6.2013. (Teatar &td), Umagu 27.6. (Pučko otvoreno učilište), Rijeci 28.6. (Češki dom) i Splitu 29.6. (Gradsko kazalište mladih) večer tradicionalne pjesme, folkloru i starih običaja pod nazivom „Oj devojko, đe ti ljeto prođe“.

Istinsko duhovno bogatstvo Crne Gore

„OJ ĐEVOJKO, ĐE TI LJETO PROĐE“

O PROJEKTU

Koncept projekta zasnovan je na putovanju u prošlost – kroz san. Glavni junak, zaspavši u kolibi svoga djeda, „budi se“ u vrijeme kada mu je pradjed bio u punoj snazi. Stvarajući mrežu informacija u snu, porodične i lokalne tradicije, dolazi do niza neobičnih, komičnih, tragičnih i realnih okolnosti o kojima se vrlo malo zna. Sve to prožeto je pjesmama i igrama koje su zabilježene u kazivanjima najstarijih Crnogorki i Crnogoraca.

Posjetioci Teatra &TD u Zagrebu u srijedu, 26.6.2013. imali su rijetku priliku gledati istoriju uživo. Vrhunski užitek priuštili su nam gosti iz Kolašina: KUD „Mijat Mašković“ i Kolašinsko amatersko pozorište, izvedbom programa „*Oj devojko, đe ti ljeto prođe*“.

Na osnovu istraživanja područja Rovaca, Morače, Dobrilovine, Vasojevića, kao i okolnih oblasti, koje je obrađeno etnomuzikološkim i etnokoreološkim metodama, osmišljen je projekt sa etno-edukativno-folklornim sadržajem: običaji, igre i pjesme. Istraživanje je vodio Davor Sedlarević, jedini specijalist, vaspitač tradicionalne igre u Crnoj Gori, koji je suradnik UNESCO-a, za oču-

vanje nematerijalne baštine. Koordinator aktivnosti bio je Branislav Jeknić, direktor centra za kulturu Kolašin. U saradnji sa Kolašinskim amaterskim pozorištem, osmišljena je umjetnička transpozicija podataka sa terena na scenu. Scenarij su, prema autentičnim kazivanjima, napisali Davor Sedlarević i Đorđije Tatić.

Vrijednost ovoga projekta najviše je iskazana u tome što se danas na pozornicama gotovo pa da ne može videti tradicionalna crnogorska igra i pjesma na način kako je nekada izvođeno u narodu. Malo je poznato da crnogorsku igru prati isključivo pjesma

i da je većina koreografija koje se mogu videti u KUD-ovima zapravo umjetnička stilizacija bez povezanosti sa tradicijom (osim svitne nošnje), jer harmonika, klarinet, violina i slični instrumenti nijesu pratili igru. Nestajanjem te veze sa tradicijom postajemo ono što nijesmo.

Priče, pjesme i igre predaka uklopljene su (v. i fotografije na str. 56) u skladnu cjelinu i vode gledaoca kroz bitne običaje životnog ciklusa (rođenje, svadba i smrt), kao i šednike kojima su prekraćivane duge noći na selu, a u svrhu međusobnog povezivanja i prenošenja tradicije i običaja. Priče iz naroda, porodične drame, udvaranja, otmice devojaka, ljubavi i šale duboko su utkane u tradiciju gotovo svake crnogorske porodice.

Ova folklorna priča govori o nama, što suštinski jesmo. Vođeni činjenicom „da sve što nije zapisano kao da se nije ni desilo“, ona je i zahvala svim onim „plemenitim pamtišama“ i njihovom amanetu „da sve mora biti prikazano onako kako je bilo“.

Projekt je nagrađen od strane ZOCCG, MUPCG i OSCE za primjenu i očuvanje tradicije.

Osluškujući utiske nakon predstave, čuli smo: «Ovako je govorio moj đed, moj stric ... »

Gledajući i osluškujući posjetioce nakon predstave, bilo je tu toliko sjete, nostalgije, zapretenih šecanja iz djetinjstva na ipak ne tako davne šednike naših đedova i stričeva, i jedna emotivna punina bila je u svakome od nas. Kristalni ženski i muški glasovi, duhovita natpjevanja, tužbalice, sve je to nama donijelo Crnu Goru u Zagreb.

IZUZETNO, DO SADA NEVIĐENO, PRAVO ISTINSKO DUHOVNO BOGATSTVO CRNE GORE!

Milanka Bulatović

*Pismo predsjednika Savjeta za nacionalne manjine
svim udrugama i ustanovama nacionalnih manjina*

SUFINANCIRANJE SAMO ODRŽIVIH PROGRAMA ZA OSTVARIVANJE KULTURNE AUTONOMIJE NACIONALNIH MANJINA

Prigodom ostvarenja jednog od temeljnih ciljeva hrvatske politike i volje građana iskazane na referendumu, **Savjet za nacionalne manjine koristi priliku da svim pripadnicima i udrugama i ustanovama nacionalnih manjina čestita ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju** u nadi da ćemo zajedno odgovoriti izazovima prilagodbe specifičnostima funkcioniranja civilnog društva u novim okolnostima.

Imamo priliku predstaviti ne samo bogatstvo kulture, tradicije i običaja hrvatskog naroda, već i različitost i multikulturalnost koja se ogleda u 22 nacionalne manjine na prostoru Republike Hrvatske. Zakonodavstvom koje uređuje ostvarivanje prava nacionalnih manjina Republika Hrvatska istaknula se kao najliberalnija država u Europskoj uniji što svakako predstavlja njezinu prednost.

S obzirom na brojne upite o daljnjem sufinanciranju donacijskim sredstvima iz Državnog proračuna koje Savjet zaprima, procijenili smo da se pojedine udruge nisu u potpunosti prilagodile standardima financiranja civilnog društva u novim okolnostima, te još jednom skrećemo pozornost na sljedeće:

Odluke o rasporedu sredstava osiguranih u Državnom proračunu za programe kulturne autonomije nacionalnih manjina Savjetu predlaže Povjerenstvo za raspodjelu sredstava nevladinim udrugama i ustanovama nacionalnih manjina. Povjerenstvo ovlašteno za pregled prijedloga programa i analizu pretpostavki koje udruge trebaju ispunjavati pri zahtjevu za dodjelu potpore sastoji se od članova Savjeta i vanjskih članova. Povjerenstvo predlaže odluke isključivo na temelju Kriterija za utvrđivanje financijske potpore za programe nevladinih udruga i ustanova nacionalnih manjina („Narodne novine“ 129/09 i 70/11) i Metodologije praćenja ostvarivanja programa nevladinih udruga i ustanova nacionalnih manjina („Narodne novine“ 129/09 i 70/11). Nakon što Povjerenstvo predloži, za odluke o rasporedu sredstava na javnoj sjednici glasuje svih 19 članova Savjeta.

U skladu s navedenim, Savjet je na prijedlog Povjerenstva 18. travnja 2013. donio Odluku o rasporedu sredstava osiguranih u Državnom proračunu za 2013. godinu. Kriteriji i Metodologija osigurali su zastupljenost programa ocijenjenih vjerodostojnim na temelju njihove procjene, a **ne na temelju „stečenih prava“ i brojnosti nacionalne manjine koja je ključna samo i isključivo za zastupljenost u Hrvatskom saboru, tijelima državne uprave i pravosudnim tijelima, te za izbore za vijeća i predstavnike u jedinicama lokalne i područne samouprave.**

Kuća Europe u Cesarčevoj 6 u Zagrebu

Kriteriji i Metodologija jamče da se odluke o rasporedu sredstava determiniraju kvalitetom i održivosti programa, brojem članova udruge, njezinim prethodnim rezultatima, administrativnoj sposobnosti, upravljanju financijskim sredstvima, procjenom rizika u provedbi projekta, kao i izvješćima o radu i ostvarivanju programa odnosno financijskim izvješćima o utrošku sredstava dodijeljenih u prethodnoj godini.

Radi specifičnosti financiranja programa kulturne autonomije nacionalnih manjina, Savjet će do kraja 2013. godine usuglasiti i donijeti nove Kriterije i Metodologiju u potpunosti usklađene s financijskom legislativom Republike Hrvatske kojima će se urediti pitanja vezana uz status stalno zaposlenih u udrugama i ustanovama nacionalnih manjina.

Budući da se u skladu sa standardima financiranja civilnog društva u Europskoj uniji **financiraju isključivo projekti**, potrebno je utvrditi obvezu planiranja u prijavi programa naknada za obavljanje pojedinih aktivnosti. Iz tog razloga naglašavamo potrebu prilagodbe udruga i ustanova financijskoj legislativi kako bi se mogli nastaviti sufinancirati ulaskom u Europsku uniju.

Naime, ni u jednom zakonskom i podzakonskom aktu nije propisana obveza Republike Hrvatske financiranja već osiguranja ostvarenja prava zajamčenih Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, stoga se sredstva za programe kulturne autonomije u Državnom proračunu vode na poziciji tekućih donacija u novcu.

Savjet raspoređuje sredstva Državnog proračuna osigurana za **sufinanciranje** programa za ostvarivanje kulturne autonomije nacionalnih manjina. Pored Državnog proračuna Republike Hrvatske, udrugama i ustanovama nacionalnih manjina na raspolaganju su i proračuni županija, gradova, općina, kao i fondovi Europske unije.

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju i pristupom strukturnim fondovima otvaraju se nove mogućnosti financiranja projekata jačanja civilnog društva i integracije nacionalnih manjina. Uz znanje i stručnost u pripremi prijedloga programa za ostvarivanje kulturne autonomije udruga i ustanova nacionalnih manjina mogu se ostvariti povlačenja značajnijih sredstava iz EU fondova.

Vezano uz zahtjeve za prenamjenom sredstava istih programa iz godine u godinu koji su dokaz još uvijek nedovoljno promišljenog planiranja programa, udrugama i ustanovama skrećemo pozornost da pri prijavi na Javni poziv **vode računa o održivosti programa**. Savjet će u budućnosti zauzimati principijelniji stav prema zahtjevima za prenamjenom sredstava za programe za ostvarivanje kulturne autonomije.

Zagreb, 17. srpnja 2013.

PREDSJEDNIK SAVJETA

Aleksandar Tolnauer

SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA NACIONALNE ZAJEDNICE CRNOGORACA HRVATSKE

Šesta. sjednica Predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske održana je 6.7.2013. godine u prostorijama Crnogorskog doma u Zagrebu. Sjednicu je sazvao i vodio predsjednik NZCH dr. sc. Radimir Pavićević.

Članovi Predsjedništva NZCH su – uz jedno utanačenje koje je predložio član Predsjedništva Dragutin Lalović – jednoglasno usvojili zapisnik 5. sjednice Predsjedništva.

Temeljem odredbi članka 29., 33. i 35. Statuta NZCH, prisutni članovi Predsjedništva jednoglasno su – a na prijedlog udruga članica NZCH (Zajednice Crnogoraca Pula i Zajednice Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Istarske županije) – donijeli odluku da se za potpredsjednika Predsjedništva NZCH izabere Božidar Caković. Mandat izabranom potpredsjedniku traje sukladno mandatu izabranim članovima Predsjedništva NZCH na Izornoj Skupštini 19.11.2011.g.

Nakon obrazloženja predsjednika NZCH – u kojem je istaknuto da je Savjet za nacionalne manjine Odluku o rasporedu sredstava za sufinanciranje programa ostvarivanja kulturne autonomije nacionalnim manjinama donio 18.4.2013., a da je Skupština NZCH održana 23.3. 2013. svojim zaključkom obavezala Predsjedništvo da uskladi Program rada i Financijski plan NZCH s tom najavljenom odlukom – i rasprave koja je potom uslijedila, prisutni članovi Predsjedništva su Program rada i Financijski plan NZCH za 2013. godinu usuglasili s Odlukom Savjeta za nacionalne manjine o rasporedu sredstava za sufinanciranje programa ostvarivanja kulturne autonomije nacionalnim manjinama.

Financijskim planom NZCH za 2013. predviđena su sredstva u iznosu od 689.000,00 kn.

Kulturni amaterizam: 193.000,00; Informiranje – Crnogorski glasnik: 170.000,00; Izdavaštvo: 60.000,00; Manifestacije: Petrovdan- 30.000,00, Lučindan - 40.000,00, Perojska fešta - 23.000,00, Dokumentarni film u Crnogorskom domu – Zagreb - 20.000,00, Dani crnogorske kulture Pula - 25.000,00, Kulturne manifestacije Osijek - 15.000,00, Kulturne manifestacije Umag - 3.000,00 i Dani crnogorske kulture 2013. - 110.000,00, Kulturne manifestacije (ukupno): 266.000,00.

U raspravi su istaknute i određene nelogičnosti u rasporedu sredstava za 2013. godinu, a odnose se na kategorizaciju sredstava u okviru četiri programske cjeline (sredstva za kulturne manifestacije se nalaze i u rasporedu Kulturnog amaterizma i Kulturnih manifestacija) što svakako u narednoj godini treba izbjeći. U cilju što kvalitetnije pripreme za izradu programskih aktivnosti za 2014.

godinu i prijave za sufinanciranje sredstvima iz Državnog proračuna prisutni članovi Predsjedništva su donijeli odluku o održavanju tematske sjednice Predsjedništva, krajem rujna ili početkom listopada 2013., s jednom točkom dnevnog reda: Izrada prijedloga Programa rada udruga članica NZCH za 2014. godinu.

Predsjedništvo je – temeljem podnesenih izvještaja, od strane prisutnih na sjednici, o realizaciji programskih aktivnosti u prvih šest mjeseci 2013. – zaklju-

čilo da su planirane aktivnosti u udrugama članicama NZCH i realizirane.

Obaveza svih udruga, čije aktivnosti i programi su sufinancirani sredstvima iz Državnog proračuna, je da dostave izvještaje o ostvarenju programa i trošenju doznačenih sredstava za prvih šest mjeseci 2013. godine na za to predviđenim obrascima najkasnije do 15.7. na adresu NZCH, kako bi kompletan izvještaj s naslova NZCH bio predan Savjetu za nacionalne manjine zaključno s 27.7.2013. (krajnji rok određen od strane Savjeta je 31.7.2013., uz izvještaje je potrebno dostaviti i dokaze o izvršenim financijskim obavezama prema FINI). Upute s potrebnim obrascima su od strane tajnice NZCH Milanke Bulatović dostavljene svim udrugama članicama NZCH.

Kako od ove godine udruge imaju otvorene nove žiro račune sa sredstvima za programe koje sufinancira Savjet za nacionalne manjine nužno je da ostatak sredstava koja su doznačena na stari račun a nijesu utrošena u cijelosti u prvih 6 mjeseci prebace na novi račun.

Prihvaćen je prijedlog da pojedinim sjednicama predsjedništava udruga članica NZCH prisustvuju predsjednik i tajnik NZCH i to na poziv samih udruga.

Predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka Vasilija Vukosavić upoznao je prisutne članove s programom odvijanja *Petrovdanskog sabora 2013.* koji započinje 8.7. a završava središnjom manifestacijom 13.7. u Ronjgima kod Rijeke. Posebno su naglašena slijedeća događanja: 11.7. Izložba karikatura Darka Drljevića, i predstavljanje knjige „*Panjega*“ Dragana Mitova Đurovića; 12.7. u jutarnjim satima je tradicionalno polaganje vijenca na spomen obilježje poginulom partizanu (S. Martinović) a u večernjim satima Svečana akademija s odgovarajućim kulturnim programom. Tradicionalni *Petrovdanski sabor* započinje u 11h u Ronjgima kod Rijeke. Najavljeno je prisustvo izaslanika predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića, šefa kabineta Dražena Miličkovića. Moderator druženja će biti Dragan Mitov Đurović.

Članovi Predsjedništva su upoznati s odlukom Hrvatskog državnog arhiva o uvrštavanju NZCH u stvarateljke arhivske građe u Republici Hrvatskoj i njenoj kategorizaciji u I kategoriju od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku. Posebno je naznačeno da se kategorizacija odnosi na sve njene članice.

SJEDNICA PREDsjedništva Društva „MONTENEGRO“ ZAGREB

Trinaesta sjednica Predsjedništva Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb održana je 8.7. godine u Crnogorskom domu u Zagrebu. Sjednicu je sazvao i vodio Dušan Mišković, predsjednik Društva. On je uvodno istakao da je utvrđenim Kriterijima i Metodologijom, na temelju odluka i zaključaka Savjeta za nacionalne manjine, obaveza našega Društva do 20.7. godine predati polugodišnji izvještaj, a potom podsjetio na realizirane programe:

Kulturni amaterizam:

- Pjevački zbor „Montenegro“ imao je 5 nastupa (druženja povodom Božića i Uskrsa, manifestacija „*Materina priča: SVI ZAJEDNO U EU*“, manifestacija „*Dani kraljice Teute*“, manifestacija „*Dani nacionalnih manjina Grada Zagreba*“)

- izložbena djelatnost (realizirano je pet izložbi u Crnogorskom domu, galerija „Montenegrina“)

Kulturne manifestacije:

- u okviru projekta *Dokumentarni film u Crnogorskom domu* realizirane su dvije filmske večeri („*Nacionalni parkovi Crne Gore*“, „*Ljepota pod zemljom-Novakovića pećina*“, „*Stari Bar-Pristan*“)

- organizirana je 4.4. manifestacija „*Hommage Njegošu*“ u Muzeju Mimara u Zagrebu, obilježavajući 200-tu obljetnicu rođenja Petra II Petrovića Njegoša; predstavljena je Dimitrijeva monumentalna skulptura „*U slavu Njegoševе misli*“, a otvorena je i izložba „*Misterijum Luče mikrokozma*“; drugi dio svečanosti nastavljen je predstavljanjem tri knjige posvećene Njegoševoj ličnosti („*Njegoš i Hrvati*“, „*Misterijum Luče mikrokozma*“ i „*Luča Njegoševе noći*“)

- u Starogradskoj vijećnici Grada Zagreba (Galerija Kristofora Stankovića) otvorena je izložba „*Svijet bogate imaginacije*“ akademske slikarice iz Crne Gore Ivane Stanić

- u suradnji s Koordinacijom vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i ambasdom Crne Gore u RH, organiziran je svečani koncert u povodu Dana nezavisnosti Crne Gore 21.5., na kojem su nastupili umjetnici iz Crne Gore: Dina Kukalj, Renata Perazić i Safet Drljan

- Društvo „Montenegro“ Zagreb je u suradnji sa Klubom albanskih žena „Kraljica Teuta“, vijećima albanske i bošnjačke nacionalne manjine Grada Zagreba organiziralo u Novinarskom domu u Zagrebu performans „*Dani kraljice Teute*“

- *Večer tradicionalne pjesme, folklora i starih običaja „Oj devojko đe ti ljeto prođe*“ organizirana je u Teatru &TD u Zagrebu, sa pričama, pjesmama i igrama predaka, a predstavili su ih KUD „Mijat Mašković“ iz Kolašina i članice i članovi Kolaškingskog amaterskog pozorišta.

Društvo je organiziralo i niz ostalih aktivnosti: tradicionalna druženja, posjet predsjednika Skupštine Crne Gore Ranka Krivokapića sa suradnicama, predstavljanje knjiga „*Klos*“ Vlada Vujovića i „*Kronika NZCH 1991-2011*“ autora Danila Ivezića, susret sa članicama i članovima Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, susret sa polaznicima stručne ekskurzije Filozofskog fakulteta iz Nikšića, u suradnji sa Vijećem organizirana je tribina „*Bankar i politika*“, delegacija Društva „Montenegro“ prisustvovala je i svečanosti otkrivanja skulpture „*U čast Njegoševе misli*“ i izložbi Dimitrija Popovića na Cetinju, a u suradnji sa Vijećem crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, u okviru projekta „*Hommage Njegošu*“, organiziran je izlet u Crnu Goru.

Prisutni su usvojili Izvješće o ostvarivanju programa i utrošku sredstava za razdoblje I-VI 2013. godine Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb i ono će se, na propisanim obrascima i sa traženim priložima, dostaviti do 20.7.2013. Savjetu za nacionalne manjine.

Izvještaj o izletu u Crnu Goru (22. - 25.6.) podnijela je Milanka Bulatović, tajnica Društva i voditeljica putovanja, a prisutni su izlet ocijenili vrlo uspješnim u cjelini (program obilaska, smještaj).

Prisutni su obaviješteni da je Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka, kao organizator, poslala pozivnicu za ovogodišnji *Petrovdanski sabor*, koji se održava 13.7.2013. u Ronjgima, kraj Rijeke. U kulturno zabavnom dijelu programa predviđen je nastup našega pjevačkog zbora „Montenegro“, a nastupit će i ekipe u sportskim natjecanjima.

U Nacionalnoj zajednici Crnogoraca u Rijeci održana je 13.6. prezentacija knjige **Klos** Vlada Vujovića. Prezentaciju su organizirali: NZCR, Vijeće crnogorske nacionalne manjine PGŽ, Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Rijeka i Udruga antifašističkih boraca i antifašista PGŽ. U prethodnom broju smo o tom događaju prenijeli kratak tekst i nekoliko fotografija sa portala NZCR, a u ovom broju – u danima kada najviše govorimo o antifašizmu i o najzvjezdanim datumu crnogorske istorije – u prilici smo da objavimo izlaganja sa predstavljanja hronike o fašističkom koncentracionom logoru u Albaniji, koja nijesu samo osvrta na knjigu nego i svojevrsna svjedočanstva vremena. Vjerujemo da nikome neće zasmetati ad litteram prenošenje sugestivnog kazivanja književnika Giacoma Scottia koji je prijateljevao s Vladom Vujovićem.

S PREZENTACIJE KNJIGE VLADA VUJOVIĆA KLOS

U punoj dvorani Zajednice pored naših članova bilo je dosta gostiju iz Udruge antifašističkih boraca i antifašista PGŽ i Grada Rijeka, iz Društva „Josip Broz Tito“ iz Rijeke, uzvanici – dožupan PGŽ, gospodin Petar Mamula i iz županijskog odjela za manjine gosp. Gianni Juras, te nama uvijek dragi gost književnik Giacomo Scotti.

Pozdravnu i uvodnu riječ dao je predsjednik Zajednice g-din Vasilija Vukosavović, naglasivši da je prezentacija knjige upriličena uz suradnju Udruženja antifašističkih boraca i antifašista Primorsko – goranske županije, te se zahvalio njegovom predsjedniku gospodinu Dinku Tamarutu i njegovom suradniku prof. Švalbi, a potom istakao da su zajednice ili društva Crnogoraca koja

Izlaganje gospodina Dinka Tamaruta:

«Drugarice i drugovi, dame i gospodo, poštovani prijatelji, srdačno Vas pozdravljam u svoje osobno ime i Saveza antifašističkih boraca i antifašista Primorsko-goranske županije. Kada je drug Vasko došao sa idejom, da zajedno predstavimo knjigu *Klos*, nisam dvoumio, svjestan značenja teme i knjige o kojoj je riječ.

Knjiga Vlade Vujovića *Klos*, gdje autor u liku Gara opisuje stradanje svoje i svojih drugova u logorima između kojih je i logor Klos, tužna je priča o sudbinama Crnogoraca u doba fašističke okupacije, kada je mnogo istinskih domoljuba skončalo svoje živote u logorima Albanije.

Nažalost, slična sudbina zadesila je i ljude na području današnje Primorsko-goranske županije. Fašizam, koji u ovim krajevima i Istri, već od 1920. godine terorom, mučenjem, odnarodnjavanjem i gospodarskom propašću zatire život u slobodi, početkom II. Svjetskog rata, pa do 1943. godine, pokazuje svoje pravo lice.

Mnogi od nas nisu znali, a i danas nažalost ne znaju, da su u Rijeci, Opatiji, Lovranu, Bakru, Kraljevici, postojali logori. Strahota Podhuma i logora Kapor su zločini, koji se ničim ne smiju opravdati. Na tisuće ljudi Gorskog Kotara, Grobinfitine, Kastavštine odvedeno je u logore u Italiju, a žrtve su ogromne.

Iz ovih nekoliko primjeraka, vidljivo je da je fašizam i kod nas i kod Vas ostavio bolne tragove i sjećanja. Otpor naših i Vaših antifašista, sloboda koja je ostvarena u NOB-u trajna je spona naših težnji za slobodom i demokracijom.

Nemjerljiv doprinos naših boraca u savezničkoj pobjedi u II. Svjetskom ratu, pobjedi na kojoj je temeljena današnja Europa, pa skorim ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, ponosni i ustrojni na očuvanju antifašizma, zalažemo se da se strahote rata nikada ne ponove.

Želim Vam uspjeh u radu, uvijek ćemo se rado odazivati Vašem pozivu, a veselimo se i našoj budućoj suradnji. Sretno i Hvala!»

Izlaganje gospodina Rastka Švalbe:

«Poštovane i poštovani, ovaj, današnji, naš zajednički skup, na kome se pretstavlja drugo izdanja knjige *Klos* autora Vlade Vujovića ima za nas višestruko značenje. Kako za ljude Rijeke, tako i za ljude naše županije. Prvenstveno radi toga, što se izdavanje ove izvanredne knjige o borbi crnogorskih antifašista i crnogorskog naroda protiv fašističkog okupatora, a za nacionalno i socijalno oslobođenje, uklapa u programe **kulture pamćenja** na kojima nastoji UABA Rijeke i SABA Primorsko-goranske županije. Vašom aktivnošću na tom planu nastojanja svih nas antifašista u mnogome su ojačana.

Na području Hrvatske, prije njenog osamostaljenja, postojalo je desetak muzeja posvećenih narodnooslobodilačkoj borbi. Postojao je i muzej Narodne revolucije i u Rijeci. Muzejska zgrada podignuta je samodoprinosom svih građana. Danas u Hrvatskoj ne postoji ni jedna jedina sobica posvećena borcima za slobodu, partizanima, antifašističkim borcima. Oko 1000 spomenika podignutih u čast te borbe, što su Zakonom o zaštiti spomenika kulture bili proglašeni spomenicima kulture, sistematski je uništeno. A među njima nalazio se i dio izuzetne, pa i evropske kulturne baštine. To kulturno dobro uništeno je sa drugih 2000 spomenika podignutih borcima palim za slobodu. Izbrisana su njihova, kao i uklesana imena žrtava fašističkog terora. Izbrisana su iz pamćenja. Knjižnice su sistematski 'očišćene' od nepoćudnih knjiga. Bačeno je, uništeno preko 13% knjižnog fonda. Sumnjam da se u javnim knjižnicama još nalazi prvo izdanje *Klosa*. Osim toga revidirani su, falsificirani školski programi. Sve to učinjeno je prema poznatoj izreci iz *Mein kampf* – uzmi jednom narodu spomenike, pa će kroz dvije generacije prestati biti narod.

Svaki je kraj u Narodnooslobodilačkoj borbi naroda i narodnosti avnojske Jugoslavije imao svoje specifičnosti. Mi, koji poznajemo historiju našeg kraja, iz knjige Vlada Vujovića i danas jasno iščitavamo posebnosti te borbe u Crnoj Gori. No osnova naše oslobodilačke borbe nije u sličnostima, već u jednom cilju, u jedinstvenoj borbi sa okrutnim talijanskim i njemačkim nacifašističkim okupatorima. Osim toga u *Klosu* mi prepoznajemo istinitost prikaza, prepoznajemo tu već pomalo zaboravljenu istinu o našoj zajedničkoj borbi za slobodu.

Na području današnje Rijeke, na njenom nekadašnjem širem području, 1941. godine osnivaju se ustanički partizanski logori iz kojih nastaju prve vojne jedinice, nastaju partizanski odredi. Tako se augusta te godine na legendarnoj planini Tuhobić počinju okupljati borci koji će osnovati Partizanski odred Božo Vidas Vuk. Taj će odred, prije raspuštanja za jake zime 1941. godine, imati oko stopešest klasno svijesnih boraca. Kao svaki ustanak, kao svaka borba, tako je i ustanak u našem kraju imao svoje uspone i padove. Za zimu nepripremljeni borci morali su se povući iz ledom okovanih planina u blizinu svojih sela, ušli su u grad. Tada još Sušak. Treba naglasiti da niti jedan borac tog partizanskog odreda, do ponovog okupljanja, nije pao neprijatelju u ruke. Promrzli i bolesni liječili su se u sušačkoj bolnici. Ljudi okolice i građani Sušaka uspjeli su sačuvati svoje prvoborce. Svi su se oni, ti prvi partizani, ubrzo, još iste zime, vratili u naše planine i iz njih nastavili borbu.

Ovdje treba citirati i ocjenu prve godine Narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskoj, u kojoj se kaže da su komunisti Zagreba, Siska, te **partizanski odredi Primorja, Gorskog Kotara** i

---

Dalmacije spasili čast hrvatskog naroda, kako ustanak ne bi ostao samo srpska stvar. Naime oni su dokazali da ustanak nije bio samo reakcija Srba na masovne zločine, na klanja ustaške terorističke organizacije, kojoj je od nacifašista dozvoljeno da proglasi svoju kvislinšku 'državu'.

O epopeji Narodnooslobodilačke borbe ljudi našega kraja napisan je niz stručnih i naučnih radova i nešto manje literarnih. Za naš današnji susret interesantno je navesti da su autori dva nezaobilazna djela o borbi ljudi ovog kraja Crnogorci. Radule Butorović je autor knjige *Sušak i Rijeka u NOB*, koja je prvi sveobuhvatni naučni rad o navedenoj temi.

Drugo je djelo Veljka Kovačevića, poznatog partizanskog komandanta u ovom kraju, roman *Kapelski kresovi*. Televizijskom ekranizacijom ovog romana borba naroda i partizana Primorja i Gorskog Kotara postala je poznata širom avnojske Jugoslavije.

No, mi nemamo takvo djelo, kao što je to *Hronika o konclogoru Klos u Albaniji 1941 – 1942*. Nemamo takvo djelo kojim se ujedno iskazuje naučna akribija autora, a da u isti mah ono ima visoke literarne vrijednosti. Treba ponovo naglasiti da je, već ranije na neki način ova knjiga vezana uz naš grad. Vezana je time što su djela Vlade Vujovića izdavana u Rijeci i što je *Hronika o konclogoru Klos* još 1980. godine nagrađena na natječaju za literarno-publicističko djelo o revoluciji od riječke izdavačke kuće 'Otokar Keršovani'.

Vašim nastojanjem ovo će se vrijedno djelo ponovo naći u javnim knjižnicama, te će ono ponovo svjedočiti o jednom vremenu borbe za slobodu i ponovo postati važan dio kulture pamćenja.»

djeluju u manje-više svim većim mjestima Hrvatske ujedinjene u Nacionalnu zajednicu Crnogoraca Hrvatske, koja se pored kulturnih, tradicijskih i inih programa bavi i izdavaštvom. U većini su to djela koja na određeni način povezuju Hrvatsku i Crnu Goru. Tako je izdano i ovo djelo koje ćemo večeras prezentirati.

O knjizi su govorili: Dinko Tamarut, predsjednik UABA PGŽ, prof. Rastko Švalba, dipl. arh. Nikola Lučić i prof. Čedomir Janković.

Odlomke iz knjige čitali su članice i članovi Zajednice (Danica Lakić, Sanja Lakić, Živko Pejović i Luka Bešlić) uz glazbenu pratnju Borisa Kazije na gitari.

Moderator prezentacije gosp. Janković upoznao je prisutne s razlozima ustanka u Crnoj Gori i razlozima tolikog progonstva crnogorskog naroda i drugih koji su se zatekli pri hapšenjima okupatora:

«Ovo djelo govori o počecima trinaestojulskog ustanka i njegovim posljedicama. Djelo je tumač istinitih događaja i sudbina opisanih ličnosti koje su stvarne, koje su postojale sa svojim imenima i prezimenima. Ta faktografija / kronika iznesena u djelu nije se sviđala pojedincima u ono vrijeme. Njeno prvo izdanje 1980. u Crnoj Gori je bilo prešućivano (nije ga bilo u javnoj prodaji), jer opisuje početni uspon i pad Trinaestojulskog ustanka.»

i nastavio pitanjem:

«Zašto revolucija 1941.? Crna Gora je u XX vijeku bila samostalna kao knjaževina (od 1878 do 1910), pa kao kraljevina (1910-1918), a ulaskom u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, u aprilu

Kazivanje gospodina Giacoma Scottia:

«Veliki sam prijatelj i suradnik s pokojnim Vladom Vujovićem. Dosta smo drugovali u Opatiji i Rijeci. Naši razgovori vođeni su uglavnom na relaciji Italija Crna Gora. Pa ću iz perioda početka rata nešto reći.

Nakon 8. setembra Talijani su organizirali fašističke bande, tako dok zarobljeni partizani prolaze od broda pa prema unutrašnjosti putem su ih pljuvali i grdili itd. Međutim partizani su putem naišli na sasvim drugu priču, stare žene i obične žene koje su imale brata ili oca u vojsci rekle su „dizgraziati voi e noi“ (jadni mi i jadni vi). Onda mi je Vlado rekao, Scotti kako sam ja bio žrtva talijanskog fašizma zavolio sam Italiju upravo radi Talijanka, tek kad sam otkrio što su Talijani, i postao sam prvi borac Titovog bataljuna. I stalno govorili smo kad smo se vidjeli u Rijeci i Opatiji, on je stalno govorio o doživljajima koje je proživio u Italiji – fašističkoj i antifašističkoj.

U vezi s time mogu Vam samo reći da je 13. lipnja u Rimu izašla je jedna moja knjiga koja se zove „Montenegro Amaro“ (gorka Crna Gora). Ima 450 stranica i prva je knjiga u Italiji koja govori od 13. jula do oslobođenja, dok su dvije talijanske divizije Venecija i Gandivance, 25000 vojnika prešli u drugi korpus pod komandom Peka Dapčevića i borili se do kraja rata za oslobođenje Crne Gore. To je stvar dva perioda jednog rata, kad su Talijani bili okupatori i ubijali, palili itd., dok su ti isti ljudi prošli ista sela koje su oni spalili da bi se borili protiv četnika, bijelih i plavih četnika za oslobođenje Crne Gore.

Ja mislim da na kraju moga života nisam mogao učiniti ništa bolje nego objaviti knjigu koja mi je bila u srcu već 25 godina. Puno dokumenata za tu knjigu dao mi je Vaš Vlado Vujović.

To je trilogija, s time sam završio jednu, prije toga sam u Crnoj Gori objavio dvije knjige koje su imale tri izdanja, oko 100.000 primjeraka. Prva se zvala „Le aquile delle montagne nere“ (Orlovi crnih planina), koja govori o Crnogorcima kako su se borili protiv Talijana.

Druga je knjiga „Inutile vittoria“ (Uzaludna pobjeda) obrađuje kada su Talijani zavladaali Crnom Gorom ali to je vama poznato. I sa tom trećom knjigom, ja završavam trilogiju o Crnoj Gori. I pretprošle godine uz pomoć materijala kojeg mi je Vlado Vujović ostavio prije smrti ja sam napravio u Italiji „Jugoslavenski partizani za oslobođenje Italije“. I tu je velik doprinos, unutra se govori o Crnogorcima i u predgovoru kojeg sam ja napisao, jer su me zamolili (ikako nisam postao famozan, ali sam ipak postao poznat). Za te dvije knjige u Crnoj Gori napisao sam predgovor od 30 stranica, to nije predgovor, tu i pričam i citirao sam dosta toga iz knjige Klos i iz knjige „Otkrivanje Italije“, i kako ju je otkrio kroz formu i glas prema narodu. Eto i usput tu sam imao velike poteškoće, skoro 10 godina i više nakon njene smrti, Crnogorci sigurno to znaju tko je bila doktor Saša Božović, autorice knjige „Tebi moja Dolores“ za koju također znate. Ja sam preveo na talijanski taj nazovimo ga roman, to je zaista božanstvena knjiga.

U knjizi se bez mržnje i sa srcem govori i ona je u Albaniji bila zatvorena i tamo se rodila ta mala Dolores, i za vrijeme borbe na Sutjesci je umrla. I tako se govori i o Talijanima koji su bili zarobljeni. Sa tim Talijanima kojih je bilo oko 2000 na kraju Pete ili Šeste ofenzive, je ostalo samo 500 Talijana koji cijelo vrijeme nisu tretirani kao zarobljenici. Nisu korišteni za ubijanje svojih sunarodnjaka nego su radili kao pomoć partizanima. Tifusare su nosili na

---

leđima, spasili dok. Giovanni Bava, tri puta je pokušao da bježi. I svaki put je bilo da, čak i Moša Pijade je rako: idući put ga moramo zatvoriti inače nikoga nećemo strijeljati. Oni imaju pravo bježati iz zarobljeništva ,a dok je on bio tri puta zarobljavan, sve skupa oko godinu i pol u zarobljeništvu, bio je glavni liječnik uz Sašu Božović, za liječenje ranjenih i tifusara.

I nakon rata mu je dodijeljen orden Partizanske zvijezde - Tito on me (Tito sa mnom).

Eto da kažem da Crna Gora malo kroz moje knjige, malo kroz knjige drugih pisaca je uvijek u srcu Talijana.»

1922. godine, Crna Gora prestaje da postoji kao historijsko ime i kao geografski pojam. U Kraljevini (1918-1929) egzistirala je kao teritorijalna jedinica od ukupno 33, zatim je postala Banovina (1929-1941) na čelu sa županom, potom republika u SFRJ (1941 – 1990), onda republika srpsko – crnogorske federacije i konačno 21.5.2006. do vječnosti, postaje samostalna i nezavisna Crna Gora

Dakle od 1918. do 1941. nije je bilo – prestala je da postoji kao historijsko ime i kao geografski pojam. Eto, to je razlog bio da se podigne socijalistička revolucija – izbori slobodu i promijeni status.

Trinaestojulski ustanak, prethodne i daljnje bitke ističu posebni karakter crnogorskog bića: 400 godina uglavnom pod okupacijom Osmanskog carstva, oduzimanjem slobode od strane Srbije 1918., pa ponovo 1990. Crnogorci su se sve to vrijeme stalno borili za slobodu. Poginuti za taj čin bila je posebna čast. Umrijeti ili biti pogubljen u logoru ili u zatvoru nije bilo jednako časno kao na fronti. To se jasno vidi iz izjava pojedinih logoraša u ovom djelu: „*I mrtav bih se borio za slobodu!*“ (ne bi dakle promijenio svoju sudbinu kad je sloboda u pitanju); u pismu roditeljima Ratka Žarića, najviše zlostavljanog logoraša, stoji: „*Žalim što mi nije palo u dio da poginem na bojnom polju.*“; kad jedna majka logorašica kaže, kad joj je vijest o smrti drugog sina donio izdajica, to joj je teže palo nego gubitak najmilijeg – dakle, dostojanstvo u borbi za slobodu i dostojanstvo življenja nemaju mjerila ni granica.

Ovo djelo Vlada Vujovića Gavroša je romansirana kronika, može se iščitavati s dvije strane. Čitati je kao faktografsko, kronika djelo koje opisuje stvarne događaje i ličnosti u zarobljeništvu i kao književno djelo pisano stilski lijepo, čitljivo, pisano narodnim jezikom, poetski.»

Gospodin Nikola Lučić pročitao je biografiju Vlada Vujovića i prokomentirao segmente iz djela koji su se odnosili na silinu početnog uspjeha uoči i na sam 13. jul.

Izlaganjima se pridružio i gospodin Giacomo Scotti. Posebno je istakao njegovo višegodišnje druženje s autorom *Klosa*, Vladom Vujovićem. S ponosom je govorio o onoj drugoj Italiji, antifašističkoj, o izvanrednim vezama Italije i Crne Gore. Govorio je i o svojim djelima koje je napisao, a zadnje je upravo pisano uz pomoć materijala koji mu je ustupio pokojni Vujović. Time je i on ispunio svoje želje napisavši tri djela kao svoju trilogiju o ratnim događanjima u Italiji.

U svojoj završnoj riječi predsjednik Vukosavović zahvalio je svim gostima, posebno sudionicima rasprave koji su svojim izlaganjima dočarali i približili sadržaj ovog djela, te gostu gospodinu Borisu koji je svojom gitarom učinio veće još prijatnijom, kao i članovima Zajednice koji su čitanjem odlomaka iz knjige doprinijeli boljem razumijevanju njenog sadržaja.

Čedomir Janković

ODRŽANA KONSTITUTIVNA SJEDNICA SAVJETA ZA SARADNJU SA DIJASPOROM

U Podgorici je 24. jula 2013. godine održana konstitutivna sjednica Savjeta za saradnju sa dijasporom Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore.

Prisutne je pozdravio Državni sekretar za politička pitanja Vladimir Radulović, koji je istakao da Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija privodi kraju aktivnosti na pripremi zakonskog okvira kojim će se urediti svi aspekti saradnje Crne Gore sa dijasporom.

Na sjednici Savjeta formirano je radno tijelo i radna grupa, te rukovodeći organi Savjeta: predsjednik Marko Špadijer, potpredsjednici Suljo Mustafić, dr Nenad Popović i sekretar Savjeta Gordan Stojović.

Na sjednici je bilo riječi o projektima i budućoj ulozi Savjeta, kao i o transformaciji Centra za iseljenike, formiranju Uprave za dijasporu, te nacrtu Zakona o Dijaspori i konkretnim predlozima za nastavak rada na daljem jačanju saradnje Crne Gore sa iseljeništvom.

Savjet je usvojio i Poslovnik o radu Savjeta za saradnju sa dijasporom

U radu sjednice učestvovao je, u svojstvu člana Savjeta, i predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. Radomir Pavićević.

(Izvor: www.mip.gov.me)

„Crnogorski glasnik“ izlazi uz finansijsku potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske i Zagrebačke županije – predstavnika crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije. Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji „Glasnika“ na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima.

U broju 77 (str. 39) objavili smo da Ministarstvo nauke Crne Gore radi na portalu Naučna mreža koji predstavlja sofisticirani informacioni sistem za pružanje podataka vezanih za naučnike i istraživače iz Crne Gore i dijaspore. Stoga su pozvani svi doktori nauka i aktivni naučno-istraživački radnici porijeklom iz Crne Gore koji žive van njenih granica da dostave svoje biografije radi njihovog objavljivanja kako u okviru portala Naučna mreža, tako i u okviru publikacije „Ko je ko u dijaspori Crne Gore – nauka“, koju priprema Centar za iseljenike Crne Gore. Pozivu su se iz Hrvatske odazvali: prof. emer. dr. sc. Milutin Anđelić, prof. dr. sc. Vanda Babić, dr. sc. Zoran Drašković, prof. dr. sc. Ljubomir Kuljača, dr. sc. Ognjen Kuljača, dr. sc. Svetozar Musić, prof. dr. sc. Milorad Nikčević, prof. emer. dr. sc. Veselin Simović i prof. dr. sc. Radovan Vukadinović, a njihove su biografije uvršćene u upravo objavljenom informatoru, u čijem je predgovoru, u svojoj uvodnoj riječi, direktor Centra za iseljenike prof. dr. Milan Vukčević ponovo pozvao sve istraživače koji vode porijeklo iz Crne Gore, a sa kojima Centar nije došao u kontakt, da se jave kako bi bili uvršćeni u sljedeća izdanja i na taj način u Crnoj Gori otvorili, kako je kazao, „prostor za našu pamet sa svih meridijana“.

Novo izdanje Centra za iseljenike Crne Gore

„KO JE KO U DIJASPORI CRNE GORE – NAUKA“

U izdanju Centra za iseljenike Crne Gore iz štampe je izašao informator „*Ko je ko u dijaspori Crne Gore – nauka*“, U pitanju je obimna publikacija (368 stranica) u kojoj su sažete lične i profesionalne biografije devedeset naših naučnika koji žive i svoju naučnu djelatnost obavljaju u inostranstvu. Inicijativa za ovu knjigu, koja je dostupna i na sajtu Centra u elektronskoj formi, potekla je iz široko prihvaćenog stava da su udruženi ljudski, intelektualni i ukupni potencijali dijaspore i matice razvojna poluga Crne Gore.

Dobra koordinacija i upravljanje tim potencijalima uslov je daljeg sveukupnog prosperiteta naše zemlje, jer u eri savremenih komunikacija svaka država može i mora računati na svoje ljude ma gdje da se oni nalazili. Intencija je da ovaj vid promocije naše dijaspore zaživi te da, u skladu s tim ciljem, u narednom periodu pristupimo publikovanju sličnih izdanja, u kojima će biti zastupljene druge djelatnosti: umjetnost, sport, biznis itd. Ove aktivnosti u službi su opšte ideje: zajedništvo matice i dijaspore Crne Gore kroz emocijama protkan, ali i interesno i racionalno utemeljen odnos obje strane koji je preduslov sveukupnog razvoja naše domovine.

Promocija knjige „*Ko je ko u dijaspori Crne Gore – nauka*“ održana je 3. jula u Kosoj sali Biblioteke „Radosav Ljumović“ (Podgorica, Njegoševa 22). Na promociji su govorili: prof. dr. Milan Vukčević (direktor Centra za iseljenike), zatim doc. dr. Miloš Krivokapić i Nikola Nikolić (urednici publikacije), kao i dvije naučnice koje su se našle u knjizi: dr. Alenka Hodžić (doktor nauka iz oblasti biomedicine, koja živi i radi u Ljubljani, Slovenija) i dr. Dragana Drobnjak (oftalmolog, specijalista očnih bolesti, koja živi i radi u Oslu, Norveška). Oni su, govoreći pred tridesetak posjetilaca, istakli značaj ovakvog vida izdavaštva i izrazili želju da u skorijem periodu svjetlost dana ugledaju slična izdanja, čime bi se intelektualni i sveukupni potencijali dijaspore tješnje povezali s maticom.

(Izvor: www.dijasporacg.me, 17 jun i 4. jul 2013.)

MATICA CRNOGORSKA ZAVRŠILA PRVU FAZU IMENOVANJA POVJERENIKA U SVIJETU

Matica crnogorska završila je, u sklopu međunarodnih aktivnosti, prvu fazu imenovanja povjerenika u svijetu. Kako je Pobjedi rečeno iz Matice crnogorske, imenovanje povjerenika sprovodi se u „cilju jačanja prisustva u sredinama sa većom koncentracijom crnogorskog iseljeničtva u svijetu i realizovanja projekata od značaja za rad na očuvanju identiteta i jačanju veza na relaciji Crna Gora – iseljeničtvo“.

Za povjerenike Matice crnogorske imenovani su: Stockholm – književnica Ljiljana Dufgran Boričić, Beograd – advokat Radonja Dubljević, Buenos Aires – doktor fizijatar, profesor Rodolfo Jokanović, Asunsion – profesor Andrija Lakonić, Zagreb – profesor Dragutin Lalović, La Paz – građevinski inženjer Esteban Stevan Mićović, Frankfurt – doktor stomatologije Nenad Popović, Boston – profesor književnosti i programer Savić Rašović, San Francisco – mašinski inženjer Blažo Sredanović, Ljubljana – operna pjevačica Amanda Stojović, Skadar – mašinski inženjer Blagoje Zlatičanin.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 26. jul 2013.g.)

CRNOGORSKO DRUŠTVO „MORAČA“ KRANJ OBILJEŽILO DAN DRŽAVNOSTI CRNE GORE

Crnogorsko kulturno, prosvjetno i sportsko društvo „Morača“ Kranj je i ove godine, u organizaciji planinske sekcije, u subotu 13. jula 2013. godine, organizovalo povodom Dana državnosti Crne Gore, planinski izlet sa piknikom na planini.

Popeli smo se na 1996 metara visoki Lipanski vrh, u srcu Julijskih alpa, nadomak Triglava. Sa vrha se u slučaju lijepog vremena otvara pogled na veličanstvenu panoramu, sa 2864 metara visokim Triglavom na čelu, a ispod vrha, lijevo i desno, dvije

planinske kuće: dom Planika (2408 metara nadmorske visine) i Triglavski dom na Kredarici (2515 metara). Na žalost Lipanski vrh je ovaj put bio u magli. Na vrhu se zavijorila crnogorska zastava. Sa vrha smo se spustili na 1500 metara visoku planinu Pokljuku, bogatu četinarskom šumom, gdje smo imali do kasnoga poslije podneva, druženje sa piknikom.

Sa nama su kao i svih ovih godina, bili i predstavnici Ambasade Crne Gore u Ljubljani.

Uvodni pozdravni govor je imao predsjednik društva Morača Čedo Đukanović i tom prilikom je posebno naglašen značaj 13. jula za državnost naše domovine Crne Gore. Ovaj datum je zlatnim slovima upisan u našu istoriju još davne 1878. godine, kada je na Berlinskom kongresu Crna Gora i zvanično postala 27. međunarodno priznata država svijeta. 13. Jul je bio naš državni praznik, dan ustanka protiv fašizma. Nakon što je Crna Gora obnovila nezavisnost i državu, na demokratskom referendumu 21. maja 2006. godine, donijeta je odluka da se 13. jul proglasi Danom državnosti.

Momo Savović

Izložbu pozorišnih plakata proslavljenog umjetnika Dimitrija Popovića – koje je on poklonio Nacionalnoj biblioteci Crne Gore „Đurđe Crnojević“ (v. br. 77) – bila je u prilici da pogleda i kotorska publika. Riječ je o plakatima koje je Dimitrije Popović radio za Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu i Varaždinu, kao i Musicferajn u Beču (za opere, drame i balet: „Faust“, „Karmen“, „Hamlet“, „Toska“, „Rekvijem“ ...); to su takozvani slikarski plakati na kojima se u klasičnoj disciplini slike i crteža interpretira dramski tekst ili libreto.

Podsjećamo da su monografiju Dimitrija Popovića „Kazališni plakati“ prije dvije godine zajedno objavili Skaner studio d.o.o. Zagreb i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, a o njenom predstavljanju u Gradskoj knjižnici u Zagrebu pisali smo u 69. broju „Crnogorskog glasnika“.

IZLOŽBA POZORIŠNIH PLAKATA DIMITRIJA POPOVIĆA U KOTORU

Izložba „*Pozorišni plakati*“, čiji je autor crnogorski umjetnik Dimitrije Popović, otvorena je u utorak večer (23.7.) u kotorskoj Galeriji solidarnosti. Riječ je o plakatima iz likovno-grafičke zbirke Nacionalne biblioteke „Đurđe Crnojević“.

Izložbu je otvorio predsjednik Skupštine opštine Kotor Nikola Bukilica koji je, između ostalog, kazao da je za umjetnika poput Dimitrija i područje plakata podjednako važan izazov, kao i ostali njegovi stvaralački ciklusi.

– Njegova likovna poetika predočava nam kompleksne zaplete u dramama, operama i baletima, emocije protagonista i kompletnu atmosferu pozorišnog komada. Cetinje, Pariz, Rim, Milano, Dubrovnik, Zagreb, Beč, Barselona, Peskara ... sada se tim velikim gradovima, predivnim okvirima za Dimitrijeva djela, pridružio i Kotor. To me posebno raduje i cijenim da će ovaj drevni grad prihvatiti život izuzetnog stvaralaštva ovog cijenjenog umjetnika, a možda i uzvratiti nekim novim stvaralačkim impulsom – kazao je Bukilica.

O Popovićevom stvaralaštvu govorila je i direktorica Nacionalne biblioteke „Đurđe Crnojević“ Jelena Đurović, sa akcentom na 26 umjetničkih plakata za opere, drame, balete i scenske recitale, koje je Dimitrije u proteklih dvadesetak godina radio za hrvatska pozorišta i poklonio crnogorskoj Nacionalnoj biblioteci.

Dimitrije Popović je za Skala radio istakao da „nijesu slučajni teatarski plakati, upravo u gradu koji je sam po sebi pozornica prirodnih kulisa iznad kojih je Lovćen, a ispred more“.

– To čini ljepotu te simbolike gdje se jedan umjetnički izraz, u ovom slučaju kazališni plakati veže i korespondira, pravi jedno suglasje teme i ambijenta u kojemu se izložba nalazi. U tom smislu Kotor je uvijek inspirativan i mislim da je taj fini odnos umjetnosti i ambijenta u potpunosti ostvaren – kazao je Popović.

Dimitrije Popović je najavio da će se ponovo predstaviti u Kotoru jednim velikim projektom u austrougarskom starom zatvoru, u okviru sljedećeg Kotor arta. I to, kako je kazao za Skala radio, sa temom o Markizu de Sadu.

Zvucima flaute uz klavirsku pratnju, muzički okvir ukupnoj slici dale su profesorice kotorske Muzičke škole flautistkinja Andrea Petrović i pijanistkinja Dragana Krgović. Umjetnika su u ime domaćina pozdravili direktor OJU „Muzeji Kotor“ Andro Radulović i historičarka umjetnosti i rukovodilac Galerije solidarnosti Marija Mihaliček. Izložbu su organizovali Opštinska Javna ustanova Muzeji Kotor i Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“.

A.Đ.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 22. i 24. jul 2013.g.)

Knjiga „Luča Njegoševe noći“ Dimitrija Popovića, koju su zajedno objavili NZCH i Skaner studio d.o.o. Zagreb i koja je već predstavljena na Cetinju (v. br. 76) i u Zagrebu (v. br. 80), predstavljena je i na Trgu pjesnika u Budvi, u okviru književnog programa festivala Grad teatar Budva.

Dimitrije Popović na Trgu pjesnika u Budvi:

SAN JE U KNJIZI NASTAVIO DA ŽIVI

Književni program Grada teatra završen je u nedjelju večer gostovanjem slavnog slikara i pisca Dimitrija Popovića. Pred budvansku publiku on je došao sa knjigom „*Luča Njegoševe noći*“, u kojoj istražujući poetiku velikana propituje i vlastitu estetiku. Nakon što je završio zavidan ciklus od 90 slika inspirisanih crnogorskim vladikom i pjesnikom, i potom ga oblikovao u monografiju, stiglo je i njegovo književno, narativno kazivanje pripovjetkom „*Luča Njegoševe noći*“, koje izvire iz jedinstvenog sistema artističkog kodiranja.

Na Trgu pjesnika sa Popovićem je razgovarala prof. Božena Jelušić.

– Kada mala zemlja kao što je Crna Gora ima takvog umjetnika kao što je Dimitrije Popović, onda ona može dobiti svoj brend i može biti kao velike zemlje. Crna Gora ima sreću što ima takve ljude – rekla je na početku razgovora Božena Jelušić. Ona je istakla da je večer Dimitrija Popovića u Budvi posvećeno jubileju Njegoša – 200 godina od njegovog rođenja.

Popović je kazao da je priča u knjizi jednostavna – umjetnik se vraća u Crnu Goru, na Cetinje, sa željom da napravi dramsku predstavu po Njegoševom djelu i Njegoševom kosmizmu. Predstava je napravljena, a izvedena je samo jednom jer je sa tom namjerom i nastala.

– Paradoks je da ja kao slikar sa svojstvima nadrealizma, nijesam imao potrebu da naslikam san, već da ga napišem u ovoj knjizi. Riječju, kroz knjigu je san nastavio da živi, a na slici bi imao statičnu formu. Njegoš je zanimljiva osoba, za mene, više na poetski način – rekao je Popović. On je naglasio da je šteta što Njegoš iza sebe nije ostavio svoju ispovijest o kosmičkoj i ljudskoj prirodi kao što je to uradio Sveti Augustin.

– To bi bilo divno svjedočanstvo Njegoševo i bacilo bi novo svjetlo na njegovo djelo. Njegoš se rodio sa fluidnom inteligencijom kao pjesnik, a sticajem okolnosti, postao je vladika. Mlad je dobio veliki teret da vodi državu u okolnostima njemu nenaklonjenim. Imao je i bolest u sebi. On je fenomen. Kako je jedan čovek imao toliko zrelosti da napiše sva ta djela koju su fascinantna – kazao je Popović.

Prema njegovim riječima, Njegoš je i jeretički mislilac jer mnoge njegove misli nemaju dodir sa Biblijom, a u njegovoj „*Luči mikrokozma*“, čovjek malog svijeta je svestan svoga pada i nastoji da se vrati u prvobitno stanje.

– Mene je zanimala ljudska dimenzija i kosmička energija u svemu što je činilo Njegoša. Jedan od atomskih fizičara, rekao mi je, da je Njegoš poetski opisao sfere pokretnih nebesa i „svjetova“ i pankosmičko središte. To je kako mi je rekao taj fizičar osnovno pitanje i današnje fizike – rekao je Popović.

U razgovoru sa Popovićem, Božena Jelušić osvrnula se i na to da je on jedan od 17 umjetnika i filozofa kojima je papa Jovan Pavle II uputio pismo u kojem je govorio o umjetnosti u ovom našem vremenu, o tome šta umjetnik danas može i šta jeste ...

S. Mirčić

(Izvor: Dnevni list *POBJEDA*, 29. jul 2013.g.; Foto: Grad teatar Budva)

Pogled na dio biblioteke NZCH
(sa književne večeri 3.8.2011.)

Pokrećući ovu povremenu rubriku s namjerom da čitaocima skrenemo pažnju na pojedine od brojnih vrijednih naslova koji su ljubaznošću izdavača, razmjenom ali i poklonima darodavaca postali dio već vrlo obimne biblioteke Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, željeli bismo time i da potkrijepimo opravdanost dugogodišnje namjere u Zajednici da se oformi baza podataka cjekopunog bibliotekskog fonda NZCH (uključujući sve njene udruge) koja bi u elektronskoj formi bila dostupna i široj javnosti.

Kako će u godini jubileja crnogorskog pjesnika, vladara i vladike biti objavljena brojna djela posvećena Njegošu, sigurno će se dio tih naslova pojaviti i u biblioteci NZCH, pa će to biti prava prilika da krajem ove ili početkom iduće godine objavimo iscrpan spisak svih Njegoševih djela i studija o njima koja se nalaze u našoj biblioteci.

U NOVOM BROJU ČASOPISA „MATICA“

U upravo prispjeloj novom, 54. broju „*Maticе*“ – časopisa za društvena pitanja, nauku i kulturu Matice crnogorske – između 23 objavljenih rada skrenuli bismo pažnju na priloge tri autora u uvjerenju da u našoj sredini mogu izazvati naročito zanimanje čitalaca, bilo onih koji dolaze u Crnogorski dom u Zagrebu (Trnjanska cesta 35) i ne odriču se navike čitanja „papirne verzije“ neke publikacije ili onih sklonijih čitanju publikacija u elektronskom obliku koji časopis mogu pronaći na portalu Matice crnogorske www.maticacrnogorska.me.

Najprije bismo naveli da se u novom broju „*Maticе*“ nalaze, uz iscrpne komentare Rada Bojovića, cjelokupni rezultati istraživanja „*Stavovi crnogorskih građana o identitetu*“ koje je sprovedla Matica crnogorska; te rezultate smo u kratkim crtama prenijeli na str. 10 u prošlom broju „*Glasnika*“. Istraživanje je, kao dio dugoročne programske politike Matice crnogorske, sprovedeno u maju ove godine i nastavak je prethodna dva ispitivanja identitetskih stavova crnogorske javnosti, s krajnjim ciljem da se stvore uslovi za analizu i referentnu ocjenu relevantnih identitetskih aspekata savremenog crnogorskog društva.

U novi broj „*Maticе*“ uvršćen je i rad „*Dante i metafizika svjetske monarhije*“, čiji je autor mladi politolog dr. sc. Petar Popović, s čijim su se životopisom čitaoci mogli upoznati u jednom od ranijih brojeva našeg glasila (v. str. 31 u „*Crnogorskom glasniku*“ br. 77). U radu se analizira skrivena metafizička misao u jednom Danteovom traktatu s namjerom da se načini otklon od uvriježenog mišljenja da je Dante bio tek jedan od duhovnih otaca liberalne teorije u međunarodnim odnosima.

Najzad, „*Matica*“ donosi i rad Velimira Vujačića pod naslovom „*Veze Crnogoraca i Hrvata u doba Svetog Petra i Njegoša*“. Autor na preko devedest stranica – navodeći iz brojnih referenci mnoge široj čitalačkoj publici sigurno manje poznate ili čak potpuno nepoznate podatke – piše o glavnim protagonistinima crnogorsko-hrvatskih kulturno-istorijskih veza iz perioda vladavine Petra I i Petra II Petrovića Njegoša.

Z.D.

SLAVISTA SVJETSKOGA GLASA

Josip Silić rođen je 4. siječnja 1934. u Milašima. Osnovnu je školu završio 1948. u Ratuljama. (Razlog je zakašnjenju rat i internacija u Italiji.) Prvih je pet razreda klasične gimnazije završio u Biskupskome sjemeništu u Pazinu, a šesti, sedmi i osmi razred (s maturom) u Biskupskome sjemeništu u Rijeci. Ondje je završio i jednu godinu teologije. Od 1954. do 1955. godine bio je u vojsci. Po povratku iz vojske položio je šesti, sedmi, osmi razred i maturu (jer mu - zbog prekida političkih odnosa države sa Svetom Stolicom - nisu bili priznati) u Hrvatskoj gimnaziji na Sušaku. Filozofski je fakultet (jugoslavenske jezike i književnosti kao prvi glavni predmet te ruski jezik i književnost kao drugi glavni predmet) završio 1961. godine u Zagrebu. Te je godine (1961) izabran za asistenta na Katedri za suvremeni hrvatski književni jezik Odsjeka za jugoslavenske jezike i književnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Od 1963. do 1965. godine bio je lektor hrvatskoga jezika u Lilleu (Francuska). Godine je 1970. magistrirao obranivši magistarski rad *Pristup sintaktičkoj fonetici hrvatskosrpskoga književnog jezika*, a godine 1975. doktorirao obranivši doktorsku disertaciju *Organizacija vezanoga teksta (lingvističko-stilistički pristup nadrečeničnome jedinstvu hrvatskoga književnog jezika)*. Godine je 1976. postao docent, godine 1979. izvanredni profesor, a godine 1984. redoviti profesor. Od 1988. do 1991. bio je lektor hrvatskoga jezika u Bochumu (SR Njemačka). Prvi je put bio reizabran za redovitoga profesora 1993. godine, a drugi put (u trajno zvanje) 1999. godine.

Član je Hrvatskoga filološkog društva (bio je i član njegova Predsjedništva), Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku, Matice hrvatske, Katedre Čakavskoga sabora Grobnišćine, Hrvatskoga kulturnog društva „Napredak“, Hrvatsko-makedonskoga i Kulturnoga društva „Miroslav Šalon“. Niz je godina bio voditelj Odsjeka za kulturu hrvatskoga jezika pri Hrvatskome filološkom društvu. Član je uredništva *Suvremene lingvistike* i *Umjetnosti riječi*. Dva je puta bio član Vijeća Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, član Vijeća Poslijediplomskoga studija kroatistike Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i član Vijeća Poslijediplomskoga studija za prevoditelje Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nekoliko je godina bio i član Stručnoga vijeća poslijediplomskih studija Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i član Stručnoga vijeća Studija poslovne informatike Tehničkoga veleučilišta u Zagrebu. Član je Ekspertske komisije za standardizaciju crnogorskoga jezika. Bio je u brojnim povjerenstvima (često i njihov predsjednik) za obranu magistarskih i doktorskih radova.

Na dodiplomskome studiju kroatistike na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (od 1961) predavao je (opću) teoriju jezika i (od 1975) hrvatski standardni jezik (najčešće morfologiju). Na dodiplomskim studijima na Pedagoškome (sada Filozofskome) fakultetu u Rijeci i Pedagoškome (sada Filozofskome) fakultetu u Osijeku nekoliko je godina predavao teoriju jezika. Taj je predmet on na njima i osnovao. Na dodiplomskome studiju kroatistike Pedagoškoga fakulteta u Puli nekoliko je godina predavao opću i hrvatsku stilistiku. Na Poslijediplomskome znanstvenom studiju kroatistike Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (jedan je i od njegovih osnivača) predaje i ispituje teoriju jezičnoga sustava, teoriju jezičnoga znaka, teoriju (opće i hrvatske) gramatike, teoriju općega i hrvatskoga standardnog jezika i tipologiju funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnog jezika. Na Poslijediplomskome znanstvenom studiju lingvistike Filozofskoga fakulteta u Zagrebu predaje i ispituje morfologiju hrvatskoga jezika. Neko je vrijeme predavao i ispitivao i sintaksu hrvatskoga jezika. Na tome studiju (od njegova osnutka) vodi seminar za studente kroatističkoga usmjerenja. Na Poslijediplomskome studiju za prevoditelje Sveučilišta u Trstu držao je akademske godine 2000./2001. odabrana predavanja iz (opće i hrvatske) sociolingvistike, iz stilistike i iz tekstologije. Gostovao je kao profesor u Ljubljani, Klagenfurtu, Innsbrucku, Varšavi, Oslu i dr.

Godine je 2004. umirovljen. No i dalje (na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu) drži predavanja iz funkcionalne stilistike hrvatskoga standardnog jezika kao izbornoga kolegija te predavanja različita karaktera na svim spomenutim poslijediplomskim studijima. Godine je 2005. odlikovan od predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića Ordenom Danice hrvatske s likom Marka Marulića. Iste je godine dobio počasno znanstveno-nastavno zvanje profesora emeritusa.

Stručna bi se i znanstvena djelatnost Josipa Silića mogla podijeliti na sedam razdoblja. Prvo bi se razdoblje moglo vezati uz objavljivanje udžbenika *Osnove fonetike, fonologije i fonostilistike hrvatskoga književnog jezika* (s radnom bilježnicom i priručnikom za nastavnike) (u suautorstvu s Dragutinom Rosandićem) 1974. godine te *Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika* (s radnom bilježnicom i priručnikom za nastavnike) (u suautorstvu s Dragutinom Rosandićem) 1979. godine, drugo uz objavljivanje *Pravopisnoga priručnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* (u suautorstvu s Vladimirom Anićem) 1986. godine, treće uz objavljivanje knjige *Od rečenice do teksta* 1984. godine, četvrto uz objavljivanje *Hrvatskoga računalnog pravopisa* (u suautorstvu s Brancom Ranilovićem i Slavenom Batnožićem) 1997. godine, peto uz objavljivanje *Gramatike hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (u suautorstvu s Ivom Pranjkovićem) 2005. godine, šesto uz objavljivanje knjige *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* 2006. godine i sedmo uz objavljivanje *Gramatike crnogorskoga jezika i Pravopisa crnogorskoga jezika*. (u suradnji s odgovarajućim stručnjacima) 2010. godine.

Zahvaljujući ljubaznosti prof. emer. dr. sc. Josipa Silića, imamo opet čast da u „Crnogorskom glasniku“ objavimo novi rad jednog od – kako se može pročitati u Wikipediji – „najobrazovanijih općih lingvista i kroatista“, ali nesumnjivo i montenegrista, budući da je profesor Silić (čiji kraći životopis donosimo na prethodnoj stranici) i jedan od autora Pravopisa crnogorskoga jezika i Gramatike crnogorskoga jezika.

Podsjećajući čitaoce da smo u 71. broju „Glasnika“ bili objavili rad prof. Silića pod naslovom „Dvije rekonstrukcije jezika Gorskoga Vijenca Petra Petrovića Njegoša“, napomenućemo da je taj rad zatim bio objavljen u knjizi „Njegoš i Hrvati“ (koju su zajedno izdali NZCH, Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“, Matica crnogorska i Skaner studio d.o.o. Zagreb), potom početkom prošle godine u Digitalnoj biblioteci crnogorske kulture MONTENEGRINA (www.montenegrina.net), a nedavno ga je u svom 11. broju objavila i LINGUA MONTENEGRINA (časopis Instituta za crnogorski jezik i književnost).

Professor emeritus dr. sc. Josip Silić:

JOŠ JEDAN PRILOG TEZI O RAZLIČITOSTI STANDARDNOGA JEZIKA I JEZIKA UMJETNIČKE KNJIŽEVNOSTI

O jeziku umjetničke književnosti možemo govoriti samo ako uspostavimo njegovu vezu sa sistemom jezika i sa standardom jezika. Evo te veze.

Sistem je pravilo, i to lingvističko, tj. unutarjezično. I standard je pravilo, ali sociolingvističko, tj. i unutarjezično i izvanjezično. Sistem je mogućnost (potencija). Dakle je ostvarljivo. Standard je, nasuprot njemu, ostvareno. U sistemu sud čovjeka nije bitan. U standardu jest. Sistem prihvaća i društveno pravilno i društveno nepravilno. Standard prihvaća samo društveno pravilno.

U nizu smo rasprava govorili o tome u vezi s bosanskim (bošnjačkim), crnogorskim, hrvatskim i srpskim jezikom. Rekli smo da sva četiri pripadaju istome sistemu - štokavskome, ali različitim standardima. Kao činjenice istoga sistema imaju isti broj fonema (glasova) - 36. No ni u jednome nisu svi realizirani. Bosanski (bošnjački), hrvatski i srpski imaju 31, a crnogorski 33. Ni jedan od njih nema zvučne **ʒ**, **F** i **ʎ** (prema nezvučnima **c**, **f** i **h**). A kako to da crnogorski ima 33, a bosanski (bošnjački), hrvatski i srpski 31? Koji su to fonemi koje crnogorski jezik ima, a bosanski (bošnjački), hrvatski i srpski nemaju? - To su **ś** i **ž** kao meki prema tvrdima **š** i **ž**. (U bosanskome (bošnjačkome), hrvatskome i srpskome oni su potencijalni.) Tako u crnogorskome imamo, a u bosanskome (bošnjačkome), hrvatskome i srpskome razlike između **šènica** (sjenica) i **žènica** (zjenica) nemamo. **Šènica** je u opreci prema **šènica** (pšenica), a **žènica** (zjenica) u opreci prema **žènica** (deminutiv od **žena**).

Razlog je tome u tome što crnogorski jezik nema refleksa glasa jata, pa **j** u **je** postaje običnim glasom **j** koji izaziva jotaciju. Tako **cjepkati** postaje **ćepkati**, **tjerati** - **ćerati**, **tješiti** - **ćešiti** itd., **djed** - **ded**, **djevojka** - **devojka**, **vidjeti** - **viđeti** itd.

O SISTEMU I STANDARDU

Sistem je pravilo, i to lingvističko, tj. unutarjezično. I standard je pravilo, ali sociolingvističko, tj. i unutarjezično i izvanjezično. Sistem je mogućnost (potencija). Standard je, nasuprot njemu, ostvareno. U sistemu sud čovjeka nije bitan. U standardu jest. Sistem prihvaća i društveno pravilno i društveno nepravilno. Standard prihvaća samo društveno pravilno.

Ima i drugih pojava koje crnogorski jezik čine posebnim, ali ih ovdje nećemo navoditi jer bi zauzele previše prostora. Sve se one mogu naći u *Pravopisu crnogorskoga jezika* iz 2010. godine i u *Gramatici crnogorskoga jezika* iz 2010. godine. Njihovim je izlaskom crnogorski jezik postao službenim jezikom Crne Gore te prestao biti predmetom krivih prosudbi o standardnim jezicima štokavskoga sistema.

Tekst koji slijedi traži da se o sistemu i standardu kažu još dvije-tri. Učinit ćemo to na obliku *na Lovćen* u *na Lovćen sam vazda ljetovao* iz Gorskoga vijenca. Taj oblik standard ne prihvaća jer nije u skladu s društveno-jezičnim pravilom: Lokativ jednine imenice *Lovćen* glasi *na Lovćenu*. Sistem međutim oblik *na Lovćen* u *na Lovćen sam vazda ljetovao* prihvaća jer je lokativ. (Lokativom ga čini situacija u kojoj se nalazi.) Standard traži da se društvo dogovori da lokativ jednine imenice *Lovćen* glasi *na Lovćenu*. Njemu je dakle važan dogovor. Sistem međutim uvažava vokativ kao kategoriju. Što jezik umjetničkoga djela prihvaća - ono što kaže sistem ili ono što kaže standard? - Jezik umjetničkoga djela prihvaća ono što kaže sistem, ali to čini onako kako to njemu odgovara. (Sistem naime osigurava potpunu slobodu u njegovim postupcima.) U tome je smislu individualan, pa onda i subjektivan, tj. estetiziran. Kako to biva, pokazat ćemo (djelomično) na jeziku Gorskoga vijenca.

Stihove Gorskoga vijenca (kao i takve tekstove općenito) treba realizirati metrički. (Prozodijska je realizacija za njih neprirodna.) Tako *pàkleni* i *Òsmāna* u *san pàkleni okrūni Òsmāna* treba glasiti *paklèni* i *Osmāna*: *san paklèni okrūni Osmāna*. Tako je to i *sa da li ne znaš Turke od Nĭškića*, gdje *od Nĭškića* treba glasiti *odNĭškića*: *da li ne znaš Turke odNĭškića*; *sa plāmōvi* u *raspale me užasa plāmōvi*, gdje *plāmōvi* treba glasiti *plamōvi*: *raspale me užasa plamōvi*; *sa znāmēnje* u *Viđeste li čuda i znāmēnje*, gdje *znāmēnje* treba glasiti *znamēnje*: *Viđeste li čuda i znamēnje*; *sa uljegoše u krūpne riječi*, gdje *ukrūpne* treba glasiti *ūkrupne*: *uljegoše ūkrupne riječi* itd.

Metrička shema traži odgovarajući broj slogova. Gorski vijenac rabi različite načine da to postigne. Jedan je od tih načina redukcija slogova. Tako je s prijedlogom *sa* i s prijedlogom *s*. Oblik je prijedloga *sa* ondje gdje stih treba 10 slogova, a oblik prijedloga *s* ondje gdje stih i bez njega ima 10 slogova. Usp: *Bog sa nama i anđeli boži te i s lomljavom strašnjih gromovā*. Oblik se prijedloga *s* rabi i ondje gdje to pravopis ne dopušta. Usp.: *s sijevanjem i s velikom jekom*. Tu se on geminira, pa postaje *s*: (*s:sijevanjem*). I takav je on, dakako, jednosložan. Uz sinkronijski se prijedlog *s* (*sa*) rabi i dijakronijski *su*. Usp. *su dva mača a su dvije krune*.

Tako se ne radi samo s prijedlozima, nego sa svime što utječe na broj slogova stiha. Čini se to, primjerice, s *neka* i *nek*. Usp. *neka bude što biti ne može i nek ad proždre, pokosi Satana*.

U stihovima Gorskoga vijenca ima i prošlosti i sadašnjosti (i sinkronije i dijakronije). Prošlost se iskazuje, primjerice, oblikom genitiva množine na *ijeh*. Usp.: *da prelaze s bojnijeh poljanā, i s lomljavom strašnjih gromovā, strašnom mišlju, prsi nadutijeh, vješti zvuci divnijeh gusala* itd.

Tako je i s dativom, lokativom i instrumentalom jednine i množine pridjeva i zamjenica. Usp.: *Pomoz Bože jadnijem Srbima; ne razležu ratnijem klicima; nasija ga umnijem sjemenom; i oružjem, mojijem uzdanjem; Teško, Turci, vašijem dušama; a tankijem glasom naricati; za onijem*

O JEZIKU UMJETNIČKOGA DJELA

Što jezik umjetničkoga djela prihvaća - ono što kaže sistem ili ono što kaže standard? - Jezik umjetničkoga djela prihvaća ono što kaže sistem, ali to čini onako kako to njemu odgovara. Sistem naime osigurava potpunu slobodu u njegovim postupcima. U tome je smislu individualan, pa onda i subjektivan, tj. estetiziran.

sivijem sokolom itd.

O tim će oblicima još biti govora.

U sistemsku opreku ulazi i nepostojano *a*. Tako *igumane* (*Ti nijesi slijep igumane*) postaje *igumne* (*Srećan li si igumne Stefane*). Tu se vidi intervencija autora u pravilo o kojemu je riječ. Iskoristivši svoje pravo (koje mu daje sistem), on nepostojano *a* (odnosno njegovu modifikaciju) tvori od strukture koja to standardu ne dopušta. U *iguman* je završno *a* dugo (*igumān*), a dugo *a* u pravilu standarda ne može biti nepostojano *a*. Iskoristivši pravo o kojemu je riječ, autor stih *Srećan li si igumne Stefane* prilagođuje strukturi deseterca.

Sistemska pravila jata dopušta da se refleks jata *ije* realizira i dvosložno (kao *ije*) i jednosložno (kao *je*). Tako se *ispovijest* u *Kazaću vam, al' na ispovijesti* realizira četverosložno (*is-po-vi-jest*), a u *bez priprava i bez ispovijesti* trosložno (*is-pov-jest*). U takvim je situacijama (kad intervenira sistem) potrebna odluka. (Sistemska je naime pravilo odluka.) O njoj (o toj odluci) ovisi i pisanje *svijetski*. Ona naime opravdava i pisanje *svijetskoga*, jer ono (*svijetskoga*) omogućava četverosložnost (*svĕjet-skō-ga*). Usp.: *sluga brata sunca svijetskoga*.

Takvo pisanje zahtijeva i aorist *vidijesmo* u *u njih danas ovđe vidijesmo*.

Kad je to potrebno, dijakronijska se dvosložnost *ijeh* nadomješta sinkronijskom jednosložnošću *ih*. Usp.: *kako jata divnih labudova i s kojih su se k nebu podizali*.

Tako se ponašaju (kad je to potrebno i u skladu s brojem slogova) dijakronijsko *ijem* i sinkronijsko *im*. Dvosložno se *ijem* očituje, primjerice, u *Moje pleme snom mrtvijem spava*, a jednosložno u *Hajd'te k meni pod mojim šatorom*.

U skladu sa sistemskim pravilom, pa onda i s odlukom, autor i *nje* u *znamenje* reflektira sa *nije*. Tako *Videste li čudo i znamenje* stavlja nasuprot *I ovo je neko znamenije*. I ta je odluka izazvana potrebom za brojem slogova. Oblik *znamenje* kao trosložan reflektira u oblik *znamenije* kao četverosložan.

Brojem slogova upravlja i infinitiv, koji nalazimo i sa *ti* (kad je riječ o autonomnosti sloga) i sa *t* (kad je također riječ o autonomnosti sloga). Usp.: *Počеше se krvnički goniti i jedan drugom vadit oči žive*.

I osnova se mijenja slogova radi. Tako se rabi i *vojvoda* i *vojevoda*. Usp.: *A kako te ranjahu vojvoda* (tu je *vojvoda* vokativ) i *Tri serdara i dva vojevode*.

O Gorskome vijencu kao štovatelju prošlosti govori njegova česta uporaba aorista i imperfekta na mjestima na kojima se u svakodnevnoj komunikaciji rabi perfekt. To pogoduje njegovoj estetici. Usp.: *I njih danas vođe vidijesmo*; *i svakoju uru uhvatismo*; *naši cari zakon pogaziše*; *za pravila ludost izabraše*; *pa idahu kao na ključeve*; *Za svaku je rabotu pitasmo*; *Gledah brate kao tebe sada*; *Ne mogaše čovjek nigda znati* itd.

Eto, to je to. No to nije sve što je trebalo reći o jeziku Gorskoga vijenca. On je, jezik, zaslužio da se o njemu kaže mnogo više.

U organizaciji Zajednice Crnogoraca Pula, Vijeća Zajednice Crnogoraca Pula i Zajednice Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Istarske županije, upriličen je izlet grupe Crnogorki i Crnogoraca i prijatelja Crne Gore iz Pule, Rovinja i Bujštine u Crnu Goru. Na put se krenulo autobusom u popodnevним satima 16. maja. Cilj putovanja je bio prisustvo otkrivanju biste Petru Petroviću II. Njegovu djela Dimitrije Popovića, akademskog slikara, skulptora i majstora pisane riječi, obilazak Cetinja, Lovćena, crnogorskog primorja, Podgorice, Nikšića, Kolašina, NP „Durmitor“ te kanjona Morače i Tare.

Iako smo u br. 81 o tom istom putu pročitali dojmljiv putopisni zapis gospođe Sanje Bosnić, vjerujemo da će čitaoci «Glasnika» i prilog gospodina Dušana Roganovića pročitati sa ne manjim zanimanjem, a neki od njih sigurno i sa sjetom što – navedimo riječi danas nažalost pokojnog Marka Mimovića – «dugo vrijeme i razdaljina neosjetno učine da započne tiho odvikavanje od zavičaja» (v. str. 34-35 u br. 68).

U posjeti Crnoj Gori

HODOČAŠĆE MAJCI DOMOVINI

Na vrh Lovćena

Naš put možemo nazvati hodočašćem Majci Domovini i oltarima Crne Gore, Lovćenu i Cetinju. Svaki posjet Crnoj Gori, pa i ovaj, je duhovna obnova.

Nakon dolaska u Podgoricu, odmora i okrepe te razgledanja Podgorice, noćenja, u ranim satima 18. maja uputili smo se autobusom, sa crnogorskom zastavom na vjetrobranu put Skadarskog jezera, Virpazara, Petrovca, San Stefana, Budve, Tivta, Kotora i Njeguša k Lovćenu i Cetinju. Napasali smo oči i hranili dušu krajolicima kuda smo prolazili. Više je bilo slikanja i razgledanja nego razgovora. Imali smo želju još jednom uhvatiti „u oku“ fotoaparata i okrijepiti dušu ljepotom prijeđenog i doživljenog.

Nešto dulje smo se zadržali u Kotoru. Razgledali smo grad, muzeje. Sa strahopoštovanjem smo pogledavali na sumorne litice nadvijene nad Kotorom, vezane lancima da se ne bi urušile na grad. Grad je vrvio turistima. Kotor je bio „svijet u malom“. Bilo ih je iz svih kontinenata. Bilo je bijelih, crnih, žutih, kosookih. Moglo se čuti sve jezike svijeta.

Nastavili smo put serpentinama Lovćenskim obroncima. Dah nam se zaustavljao od ljepote i straha kad smo pogledavali kroz prozor u jezivu dubinu. Posebno uzbuđenje je bilo kad smo stigli u Njeguše, rodno mjesto Rada Tomova – Petra Petrovića Njegoša, genijalnog mislioca i pjesnika. Na našu žalost kuća muzej je bila zatvorena za razgledavanje. Na naše inzistiranje i dobrotu kustosa uspjeli smo razgledati kuću muzej, ali bez stručnog tumačenja.

Nakon specijalnog ručka „Njeguški pjat“ (pršut, sir, domaći kruh, vino vranac i ostalo prema želji) krenuli smo prema prvom odredištu Lovćenu.

Kroz snježni usjek probijamo se pješice i stižemo do mauzoleja. Srdačni domaćini, članovi turističke zajednice, srdačno su nas dočekali dobrodošlicom i crnogorskom lozom. Slijedi pozdravni govor dobrodošlice i kratka povijest mauzoleja. Uzbuđeni i znatiželjni uputili smo se preko 461 stepenice mauzoleju. Kustos nam objašnjava povijest nastanka mauzoleja. Posebno naglašava

Otkrivanje skulpture D. Popovića „U slavu Njegoševe misli“

suradnju dvaju velikana Njegoša i Meštrovića. Na vrhu smo Crne Gore Lovćenu. Kao da smo zanimali pred veličinom i ljepotom. Fotografiramo. Duša se otvara. Pogled puca u nedogled. Pod nama ambisi i urvine. Sama gromača prkosi svemu kao da pokušava uništiti sklad prirode. U dnu ambisa modro more. Svuda naokolo bliješti snježni vijenac. Prkosni krotki „lovorov vijenac“ oko Crne Gore. U daljini izmaglica. Siluete orlova plove nebom namreškanim bijelim oblačićima. To su simboli slobode i prkosa. Tamo daleko preko modra mora vide se obrisi talijanske obale i siluete gradova.

A tu ispod nas poredani gradovi, gradići i sela. Biseri pod Lovćenom. Čarolija. Bajka. Očaravajuća obala podlovćena. Naborano oblacima nebo iznad nas, a mi stojim nijemi pred monumentalnom veličinom velikana uma, pjesnika i filozofa, poglavara Crne Gore, svjetovnog i duhovnog vođe Njegoša. On je sa nama u nama. Čini mi se da sad počinjemo shvaćati zašto je i kako baš tu začeta Njegoševa „luča vječnog plamena“. „Nit dogori bit plamen gubi“. Njegoševo stremljenje nepoznatom, neshvatljivo običnom smrtniku, samo jasno Njegošu. Tako opčinjeni, zbunjeni, nijemi i ponosni što smo dio tog mikrokozmosa. Ovo je praznik duše, uma. Oko se napasa ljepotom pogleda, a duša veličinom – spoznajom, produhovljenosti. Pomalo otkrivamo zašto je baš tu nastala „luča“.

Zbunjeni i ponosni, naoružani novim saznanjima – spoznajama sa strahopoštovanjem i novom nadom napuštamo Njegošev Vrh – Vrh svih vrhova – i uputismo se prema Cetinju.

I baš danas u maju – simbolu slobode Crne Gore, maju proljeća Crne Gore (referendum o samostalnosti) i crnogorska himna pjeva o majskoj zori Crne Gore – eto i nas u maju u posjeti Crnoj Gori, Lovćenu, Njegoševom Cetinju. Pa i to je neko „znamenije“! A maj je ostvareno proročanstvo. Neka nam ova stvarnost bude vječnost – neka vječno traje.

Posebnu radost i ponos osjetili smo pred Njegoševom „Biljardom“. Veličanstveno otrivanje biste Njegošu Dimitrije Popovića u prisutnosti političkog, kulturnog, znanstvenog i crkvenog vrha Crne Gore, te autora biste i predstavnika NZCH, a uz prisustvo mnoštva koje je popunilo prostor ispred Biljarde. Nakon toga razgledamo prebogatu izložbu slika Dimitrije Popovića.

Fizički umorni od napora, dušom bogati novim saznanjima, vraćamo se u Podgoricu. U rano jutro 19. maja krećemo na put prema sjeveru Crne Gore. Put nas vodi kanjonom Morače i Tare. Razgledamo manastir Morača – riznicu umjetnosti. Novi krajolik. Nove spoznaje. Krijepimo i oko i dušu. Proputovali smo Kolašin bez zaustavljanja i krajičkom oka divili se okolici. Evo nas u Mojkovcu, povijesnom gradu iz I. i II. Svjetskog rata. Veličanstveni spomenici povijesti i kulture. Posebno nas se dojmio spomenik u centru Mojkovca Janku Vukotiću „kapetanu i hrabru junaku“.

U Mojkovcu nas je dočekala vitalna starica, majka našeg suputnika, Zagorka Medojević. Tu su i drugi članovi i rođaci obitelji. Dirljiv susret i dobrodošlica koju nam je osobno zaželjela nasmiješena starica Zagorka. Po starom crnogorskom običaju posluženi smo domaćom rakijom i sirom. Bilo je i suza radosnica pri dolasku i odlasku iz Mojkovca. Nakon slikanja nastavljamo

---

put dolinom „kao jed“ zelene Tare. Most na Tari u filmu ovjekovječena borba partizana. Slikanje i kupnja suvenira za uspomenu. Kao da smo svi zanijemili od čudesne ljepote Tare i krajolika. Ni glasa nije čuti. Samo se čuju šumovi koji dolaze iz dubine kanjona Tare i škljocanje fotoaparata.

Pomalo umorni od previše lijepih dojmova ulazimo u NP „Durmitor“ i stižemo u Žabljak. Bajkovita igra prirode. Sve je čudesno savršeno. Teško je odlučiti se što je ljepše: kristalno čisto plavičasto nebo, bez oblaka, bijeli vrhovi planinskih masiva. Svud uokolo prekrasne šume četinjača, prostrani pašnjaci sa stadima ovaca i goveda ili sami grad bajka.

Dočeka nas je gosp. Zoran Stevović, rođak naših Medojevića. Vodi nas u svoje dvore. Srdačni domaćini nas primaju sa svim počastima kao da smo, u najmanju ruku, neka visoka politička ili kulturna delegacija. Kod domaćina bili smo na pravom crnogorskom ručku. Sve je domaće. Pršut, sir, kajmak, kiselo mlijeko, domaći kruh, domaći kolači. Domaći prostodušan ugođaj.

U pratnji ljubaznog domaćina obilazimo grad i Crno Jezero, „crni biser“. Zastane nam dah, nedostaje riječi da bi se ta ljepota opisala. Zbog podmaklog vremena opraštamo se s ljubaznim domaćinima i krećemo prema Nikšiću. Krajolik kao iz bajke. Uz put malo naselja, poneki katun. Priroda nedirnut. Nekako nam u duši nešto čudno, kao žal za nečim što je prošlo u nepovrat. Iselili se ljudi, nastala praznina u krajoliku kao i u duši. Ljudi pobjegli u gadove ili u pečalbu u svijet.

Nikšić – grad nama svima poznat iz djetinjstva ili povremenih navraćanja. Izmijenio se puno. Prerastao je iz mahale i stasio u ugodan i lijep grad. Kratko razgledavanje Kraljeva dvora, samo izvana, jer nije bilo radno vrijeme. Razgledavamo Sabornu crkvu, središte grada sa veličanstvenim spomenikom knjazu Nikoli. Slikanje za uspomenu. Nostalgичno se opraštamo od grada našeg djetinjstva (većine od nas). Smještamo se u autobus; sretni i umorni krećemo prema našoj drugoj domovini – Hrvatskoj.

Dušan Roganović

(Podaci i fotografije: Milunka Medojević)

Izlet u Crnu Goru članica i članova Društva „Montenegro“ Zagreb

CRNA GORO, ZEMLJO MILA

Kažu da kada se nešto silno želi, to se i ostvari! Tako smo već godinama, nagledavši se filmova, fotografija, umjetnica i umjetnika iz Crne Gore „uživo“, konačno uspjeli da se „posložimo“ i krenemo put Crne Gore. Sastav putnica i putnika bio je vrlo šarolik, sa raznim povodima: neki sa tužnim, krenuli su odati pijetet svojim preminulima, neki su prvi put krenuli u Crnu Goru da vide te ljepote od kojih dah zastaje, neki nakon niza godina ponovo u rodnu zemlju ili zemlju predaka, a posebno bih izdvojila romantične povode trgom postojbine prvih ili najvećih životnih ljubavi. Zanimljivo je bilo slušati dojmove naših članica i članova Zagrepčanki i Zagrepčana, a posebno mladih.

Uspjeli smo u četiri dana, od 22-25.6., „strpati“ gust program: Herceg Novi, Podgorica, Cetinje, Lovćen, Ivanova korita, Nikšić, manastir Ostrog, Skadarsko jezero, Bokokotorski zaljev, posebno Kotor.

Žao nam je bilo spavati, tko zna kada ćemo ponovo na takav put, ali adrenalinska energija držala je budnima gotovo po cijelu noć čak i one preko

osamdeset. Oduševljenje je započelo već u Herceg Novom, gdje nas je dočekala naša Vera Glavić (Hercegnovljanka, i sa zagrebačkom adresom), ne žaleći ni truda, a ni nas, odvevši nas na Španjolu (vidikovac), odakle se vidi cijeli zaljev. Tako smo, već na startu utvrdili da je u Crnoj Gori jedinica mjerenja vremena „deset minuta“, a trebalo nam je gotovo pola sata za uspon. Kasnije smo se već navikli na odgovore „ne treba vam više od deset minuta“. Vera nas je upoznala sa svim znamenitostima rodnoga

grada. Dočekala nas je potom Podgorica, u kojoj ipak nije bilo tako pakleno vruće, ugodan hotel „Keto“, priganice i loza dobrodošlice, izvanredna hrana i nadasve gostoljubivi domaćini, sa obiljem dobre hrane (takve količine, uz kvalitetu, rijetko se sreću).

Uspon preko 461 stepenice na Lovćen uspjeli smo savladati, zastali na vidikovcu (ovdje moram upozoriti na crnogorske semantičke jezične razlike: mještanke u Herceg Novom, nakon moga pitanja gdje se nalazi vidikovac, uzvratile su «A šta vam je to?»; vodič u Mauzoleju na Lovćenu suvereno je vladao tim terminom), obišli Njegošev grob, duše pune bezbrojnih dojmova Njegoševog mauzoleja, krajolika, tišine, vjetra i osjećaja bezvremenosti veličanstvenog duhovnog i prirodnog spoja.

Ivanova korita pružila su i nama iz pjevačkog zbora priliku da na licu mjesta otpjevamo „Ne pomaže voda majko sa korita Ivanova ...“ šteta što nismo odmah mogli snimiti CD ... Da se utješimo, probali smo janjetinu i ostale delicije, potom se spustili na Cetinje, sve u utrci sa vremenom. Naravno, povod našem putovanju bila je i želja da vidimo skulpturu Dimitrija Popovića „U slavu Njegoševe misli“, koja kao da je oduvijek bila u tom ambijentu. Za veličanstveno Cetinje trebalo bi barem nekoliko dana da se sve pogleda i poslažu dojmovi. Jedva da smo stigli prošetati gradom, obići dvorac kralja Nikole, otplesati rock&roll na velikom trgu sa mještanimom-kovačem, pravim ili turističkim, izgledao je vrlo autentično.

Manastir Ostrog u neposrednom doživljaju učinio je da svi zanjeme od njegove posebne atmosfere, zavjetovale su se razne intimne želje, a nakon toga smo se uputili put Nikšića i obišli njegovu rivijeru (jezero) i provezli se gradom.

Skadarsko jezero obišli smo brodom u trajanju dva sata, puni nevjerice od tolikog vodenog bogatstva, autohtone flore i faune, ljepote nedirnete prirode, tužnih i napuštenih kuća, smirenih ljudi. Obavezan zadatak je bila degustacija specijaliteta: krpa, jegulje, riblje čorbe i drugoga.

Povratak je uvijek najtužniji. Vozeći se bisernom obalom, poželjeli smo stati u svakoj uvali, svakom mjestu, ali je duže potrajalo u prelijepom povijesnom Kotoru, šetnjom preuskim ulicama, brzim razgledanjem svoga kulturnog i inog bogatstva ovoga drevnog grada.

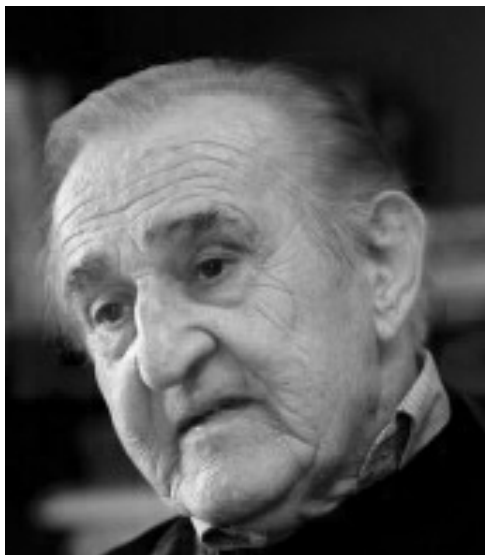
Opći dojmovi: prekratko, ostalo je još toliko toga za obići: sjever – Kolašin, Bjelasica, kanjon Tare, Durmitor, Žabljak ...

Pitam se kako i gdje smjestiti toliko ljepote, ne može se jednostavno sve to upiti samo tako ...

Ljudi su posebna priča: gostoljubivi, nasmiješeni, duhoviti ... ne znaju jedino, oni u Podgorici, gdje je hotel Podgorica – koga god smo zaustavili, kaže: «Nisam odavde, ja sam iz Kolašina!» ... pa koliko ih to ima, pun ih je naš Crnogorski dom, a meni su govorili da je to malo mjesto!

Milanka Bulatović

VELJKU BULAJIĆU U RIMU URUČENA NAGRADA ZA ŽIVOTNO DJELO

*Sa snimanja BITKE NA NERETVI,
koja je bila nominirana za nagradu OSCAR*

IZVOD IZ FILMOGRAFIJE

U oluji (1952)

Vlak bez voznog reda (1959)

Rat (1960)

Kozara (1962)

Pogled u zjencu sunca (1966)

Bitka na Neretvi (1969)

Atentat u Sarajevu (1975)

Čovjek koga treba ubiti (1979)

Visoki napon (1981)

Veliki transport (1983)

Obećana zemlja (1986)

Donator (1989)

Libertas (2006)

Hrvatskom reditelju crnogorskog porijekla Veljku Bulajiću dodijeljeno je u petak več (29.6.) priznanje za životno djelo, na 19. MedFilm festivalu koji se danas završava u Rimu.

– Rođen sam u italijanskoj kinematografiji, ali sam odrastao u hrvatskoj kinematografiji – kazao je Veljko Bulajić primajući nagradu za životno djelo, prenosi Večernji list.

Predstavnik Evropskog parlamenta u Rimu, Daniel Redklif kazao je da nagrada Bulajiću za životno djelo znači most između Sredozemlja i Evrope.

– Bulajić je znao probiti nacionalne granice i otvorio je vrata filmu s bivšeg jugoslavenskog prostora, a uvijek mu je u prvom planu bio čovjek – kazao je Redklif.

Na ovogodišnjem 19. MedFilm festivalu na kojem učestvuje 40 zemalja Sredozemlja, Hrvatska je počasni gost i zbog njenog ulaska u Evropsku uniju. Prikazano je 14 hrvatskih filmova, od kojih pet dugometražnih, a Bulajiću je dodijeljena nagrada za životno djelo na posebnoj svečanosti održanoj u prostorijama muzeja MAXXI.

J.N.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 30. jun 2013.g.)

Veče dokumentarnog filma u Crnogorskom domu u Zagrebu
CRNOM GOROM OD MORA DO DURMITORA

**CRNOM GOROM
OD MORA
DO DURMITORA**

Autor filma i fotografije:
Zoran Fatić

Tekst:

Zoran Fatić i dr. Zlatko Bulić

Tekst čita:

Dragan Mitov Đurović

Produkcija:

Studio „Vizija“

Proizvodnja:

maj, 2013.

Trajanje:

58':00"

Prikazivanje omogućio:
dr. sc. Zlatko Bulić

U maju započeti projekt „*Dokumentarni film u Crnogorskom domu*“ (v. br. 81) Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb (Trnjanska cesta 35) nastavilo je 11. jula projekcijom filma „*Crnom Gorom od mora do Durmitora*“, za koji je u pozivnici pisalo da se radi o „uzbudljivoj foto-romantičnoj priči o jednoj zemlji i njenoj divljoj ljepoti ...“, kao i da je u pitanju prvo javno prikazivanje filma koje je omogućio dr. sc. Zlatko Bulić.

Da je projekat već pobudio veliko zanimanje posvjedočila je ne samo i ovoga puta prepuna sala Crnogorskog doma, nego i prisutnost ekipe HTV koja je svoj prilog o projekciji tog – kako su ga nazvali – svojevrsnog turističko-propagandnog dokumentarnog filma o ljepotama Crne Gore prikazala u okviru emisije *PRIZMA* (20.7.).

Gledatelji hrvatske televizije bili su u prilici da od autora projekta g. Danila Ivezića saznaju da su projekt – koji sufinansira Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske – poduprli istaknuti režiseri Veljko Bulajić i Nikola Vukčević, te Crnogorska kinoteka i Televizija Crne Gore, a saznali su i da će u 11. mjesecu biti prikazan film poznatog crnogorskog režisera Branka Baletića posvećen dvjestogodišnjici rođenja Petra II Petrovića Njegoša, čime će se započeti sa prikazivanjem serijala tzv. autorskih filmova u Crnogorskom domu.

Zahvaljujući ljubaznosti poznatog crnogorskog satiričara Veljka Rajkovića, čitaoci „Crnogorskog glasnika“ u prilici su ne samo da pročitaju primjere njegovog ogledanja u još jednoj kratkoj formi, već i da saznaju kako je ono zapravo započelo. Za to ogledanje je doajen među crnogorskim satiričarima Savo Martinović kazao da je fascinantno, dok je teoretičar kulture prof. dr Ratko Božović napisao da je, među satiričarima, Veljko Rajković jedan od rijetkih koji praktikuje osobine homo ludensa, a oni koji baš nijesu sasvim sigurni što to tačno znači naći će, u enigmatiskom maniru, odgovor na dnu ove stranice.

VELJKO RAJKOVIĆ – HOMO LUDENS*

O ENIGMATIZMIMA VELJKA RAJKOVIĆA

Takva dosjetljivost, originalnost, duhovitost, satiričnost, često do sarkazma – a uz sve to, još i tačnost – nije zabilježena, da ne pretjeram, decenijama! Ovo je, zaista, fascinantno! Zaista se poigravao duhom!

Savo Martinović, crnogorski satiričar

A KAKO JE SVE POČELO?

*Jednoga dana, kao pravi Crnogorac, prešao sam iz stalno ležećeg u povremeno sjedeći položaj i napisao riječ **revolucija**. Odmah mi je zapao za oko dio riječi **VO**, koja me direktno asocijala na atribut grub. Kako je grubost jedna od temeljnih osobina revolucije, sinula mi je ideja uvezivanja. Tako je nastao enigmatizam: Grub kao re**VO**lucija! Dakle – i cijela riječ i njen dio (ispisan velikim slovima: **VO**) imaju isto atributsko značenje. U narednih tridesetak dan „rodilo“ se još 159 enigmatizama i ... tu sam stao. Poslao sam nekolicini poznatih i priznatih satiričara i dobio odgovore tipa: Ovo samo tebi može da padne na um! Shvatio sam da je moja igra bila uspješna ...*

*I, umalo da zaboravim: Naziv **enigmatizmi** je kovanica jednog od kolega, koji je to predložio nakon što sam mu rekao da pojedini ljubitelji humora i satire, kada pročitaju novonapisano, nerijetko, pitaju: A, u čemu je kvaka?*

Veljko Rajković

ENIGMATIZMI

1.

Drčan kao m**ONO**log.
Grub kao re**VO**lucija.
Lažan kao in**FORM**Acija.
Neizdrživ kao **AP**Solutizam.
Strašljiv kao **MI**šljenje.
Lijep kao **MIS**ao.
Zloćudan kao ka**RAK**ter.
Svečan kao slob**ODA**.
Lijep kao d**RUŽ**enje.
Skup kao sa**HR**ANA.

2.

Težak kao ku**BIK**.
„Samostalan“ kao **RUKA**Vac.
Razarajući kao **GANG**rena.
Kriv kao **DR**ina.
Nagrizajući kao pi**RANA**.
Usijan kao g**LAVA**.
Štetan kao ma**SO**vik.
Neprijatan kao po**REZ**nik.
Pametan kao geni**JAL**ac.
Pravedan kao pre**SUDA**.

Homo l. ludens, igra, ludus l. ludens, ludus l. ludens, ludus l. ludens *

Objavljajući neke nove aforizme jednog od doajena Zajednice Crnogoraca Pule i autora četiri zapažene knjige aforizama: „Ako niste znali ...“ (Zagreb, 2008), „Iz malog džepa“ (Zagreb, 2009), „Bio je obilježen, zato mu na grobu nema obilježja“ (Zagreb - Pula, 2009) i „Pune torbe pretvorbe“ (Zagreb, 2012), ističemo da je izbor aforizama Marinka Mijovića dostupan i na portalu humora i satire našim čitaocima već dobro poznatog vrhunskog crnogorskog satiričara Veljka Rajkovića. Internetska adresa tog portala je: www.ljudnica.me.

Novi aforizmi Marinka Mijovića

ŠĆEPAN I MIRUNA MU ŽENA !

Da je Miruna vidjela dalje od nosa, ne bi joj Šćepan zapeo za oko!

Šćepan kaže da ga je Miruna navela netačnim navodima da je oženi!

Miruna udari Šćepanu šamar i tako ucrtla svoju liniju sreće na Šćepanov obraz!

Šćepan na dlanu Mirune traži liniju svoje sudbine.

Kada se Miruna udari po prstu, Šćepanu poplavi nokat!

Nekada je Šćepan trčao za Miruninim lijepim nogama, a sada ne može da pobjegne od jedne!

Šćepan je blejao dok Miruna nije riknula.

– Miruna, koliko ono imaš godina?!

– Taman, taman Šćepane!

– Miruna, đe je ona boca?!

– Vrag će ga znat!

– Pa zato i pitam tebe!

– Miruna, govoriš sama sa sobom!

– Jest, bolje i sama sa sobom, nego da slušam tvoje gluposti.

– Miruna, peckaš poput koprive!

– Da, Šćepane, jer se nje plaši i Bog pa neće gromom u koprive!

Miruna i Šćepan su toliko režali jedno na drugo dok im nije i pas pobjegao u divljinu.

Vođeni mislima da narodi koji zaboravljaju prošlost gube sadašnjost i nemaju budućnost, kao i da je u svakoj tradiciji sadržano moderno, u „**Crnogorskom glasniku**“, u rubrici **CRNOGORSKI MOZAIK**, donosićemo po neku kockicu iz svekolikog crnogorskog nasljeđa koje baštinimo.

U ovom broju donosimo prilog o crnogorskoj narodnoj nošnji koji je priredila gospođa Milanka Bulatović (tajnica Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb i članica Zbora „Montenegro“), pripremajući se za manifestaciju „Dani nacionalnih manjina Grada Zagreba“ (v. broj 81) na kojoj se 18 manjina predstavilo svojim stvaralaštvom, tradicijskim običajima i narodnim nošnjama. U prilogu koji je o toj manifestaciji prikazala HTV u okviru emisije PRIZMA (22.6.), gospođa Bulatović je iznijela i svakako zanimljiv podatak da su originalne crnogorske nošnje veoma skupe (ženske oko 3.000€, a muške 4-5.000€), budući da je za njihovu izradu ručnim vezom potrebno nekoliko mjeseci rada!

CRNOGORSKA NARODNA NOŠNJA

Kultura današnje Crne Gore je očaravajuća, baš kako crnogorska veličanstvena povijest i geografski položaj nalažu. Crnogorska narodna nošnja je izuzetno bogata, elegantnih modela, kombinacija jarkih boja, s bogatim zlatnim vezom. Radi uklapanja u nošnju, vez je u zlatu, što tradicionalnu nošnju Crne Gore čini jednom od najljepših u Europi, a radniku koji izrađuje nošnje, za par – mušku i žensku narodnu nošnju – treba oko tri mjeseca.

Narodna nošnja je uvijek bila važan dio života Crnogoraca. Od kojeg materijala i u kojem stilu je nošnja izrađena govorilo je puno o osobnosti. Korijeni crnogorskog kulturnog nasljeđa sežu u prošlost. Crna Gora je stoljećima bila meta brojnih osvajača i svi raznovrsni utjecaji su se miješali u zemlji koja ih je manje-više prihvatila, da bi oni konačno bili prilagođeni crnogorskom načinu života. Kao rezultat nastale su umjetničke vrijednosti i osobine crnogorskih stanovnika i kultura. Pored ovih kulturno-povijesnih činilaca, geografski uvjeti su imali vrlo značajan utjecaj na izbor platna od kojih su izrađivane narodne nošnje. Određena crnogorska sela su i danas teško dostupna i veza s civilizacijom je rijetka, što je u prošlosti crnogorskih sela bio vrlo čest slučaj. Iz tih razloga su seoski stanovnici morali samostalno šiti svoju odjeću i izrađivati je od materijala koji su im bili dostupni. Materijali koji su najčešće korišteni u izradi tradicionalnih nošnji Crne Gore su vuna, kozja dlaka, kudjelja, lan, španjolska trska, a u malim količinama se proizvodila i koristila svila.

Muška narodna nošnja. Ako pođemo od reda oblačenja, na prvom mjestu su dokoljenke. Dokoljenke su vrsta čarapa koja čvrsto steže zglobove. Za izradu ove vrste čarapa je potrebno veliko umijeće, a najznačajnije je da je za njihovo oblačenje potrebno dosta vremena, bez obzira na iskustvo. Dokoljenice treba da su snažno priljubljene uz noge, jer omogućavaju lakše i sigurnije pokrete, a bilo je izuzetno važno Crnogorcima koji su se kretali kamenitim podnebljem. Pored dokoljenica koristile su se čarape *bječve*, koje su imale prorez sa strane, a bile su obrubljene crvenim ili tamno plavim grubim platnom. Pantalone su se oblačile odmah poslije čarapa, tako da naležu na dio dokoljenica. Često su pantalone i dokoljenice bile pričvršćene vrpcom, da se ne bi odvojile, a za to su pravljene posebne kukice na dokoljenicama. Pantalone običnih Crnogoraca su bile bijele i šivene su od grubog platna i nepromočive čoje. Pantalone su oko struka bile šire, duboko ispod koljena su se sužavale. Crnogorci su nosili pojas s pletenicom kroz koji je prolazila uzica, da bi pantalone bile dobro opasane oko struka. Muška crnogorska košulja je imala ovratnik i prorez na prsima, koji se zakopčavao dugmadima. Košulja se uvlačila u pantalone i najčešće je bila bijela (rijetko se sreće Crnogorac u raznobojnoj košulji). Košulja je bila obavezan dio muške crnogorske narodne nošnje i vezana je za festivale. Osim košulje, gornji dio muške nošnje čini *gunj* (seljačka jakna dugih rukava). Gunj je imao kratke kićanke na grudima, koje su se okretale pojedinačno. Crnogorci su nosili ovu kratku jaknu čiji su se krajevi preplitali, a zakopčavala se bakrenim dugmadima. Gunj je zamijenila *dolama* s rukavima ispod pazuha, koja je do prvog dugmeta skoro sasvim otvorena, tako da se može prebaciti straga. Na taj način su ruke ostajale samo u košulji. Ovo je bilo od izuzetnog značaja i vrlo karakteristično za Crnu Goru, jer je ovim načinom odijevanja, narodna nošnja korištena u svim godišnjim dobima. Tokom ljeta se nisu nosili rukavi na dolami, ili su rukavi bili zabačeni straga, a zimi su Crnogorci stavljali rukave na svoje dolame. Dolama u crnogorskoj narodnoj nošnji je obično zelene boje i izrađena od grubog i nepromočivog materijala. Završeci dolame (rukavi i kutovi kićanki) su ukrašeni tamnocrvenom bojom. Ispod gunja se nosio *džamadan*, izrađen od crvenog grubog platna i obično izvezen na stranama pamučnim ili svilenim nitima crne ili zlatne boje. To je haljetak sa kićankama koje su išle jedna preko druge, a

Toke

zakopčavao se s četiri dugmeta od metala, s crnim čvorovima od svilenog konca. Džamadan se nosio preko grudi, obuhvaćajući sve do grla. Ivice kićanki džamadana su također ukrašavane čvorovima sa zlatnim vezom. Džamadan je nekada zamjenjivala *ječerma*, koja nije imala kićanke i preklop, s ravnim prorezom na grudima. Na obje strane ječermu su bila dva reda crnih svilenih dugmadi kao ukras. Ispod je bilo nekoliko kukica i čvorići, kojima se odozdo prema sredini zakopčavala ječerma. Ječerma se obično zakopčavala samo kukicama i čvorićima, jer su Crnogorci ostavljali grudi nepokrivene.

Crnogorske kape

Preko gunja je išao *jelek* (izvezena jakna bez rukava). Jelek je izrađivan od grubog materijala i bio je ukrašen trakom ili zlatnim vezom. To je gornji dio odjeće, sličan kaputu, ali bez rukava. Naprijed je vrlo otvoren, a njegova karakteristika je da se nikada ne zakopčava. Jelek je nekada zamjenjivala *toka* (srebrni pločasti oklop), koji je imao isti oblik kao jelek, a na prednjoj strani su obično bile srebrne ploče. Toke su na različite načine pričvršćivane za jelek, blizu tijela, a budući

da su od metala, podsjećaju na oklop, što je bila u prošlosti Crne Gore zapravo njegova uloga.

Crnogorska kapa je tradicionalna kapa koja se nosi u Crnoj Gori.

Ženska građanska nošnja. Neki istraživači koji su se bavili narodnim nošnjama Crne Gore vrše njihovu podjelu na građanske i tradicionalne nošnje. Ova podjela se bazira na razlici u oblačenju pravoslavne žene i one koja je živjela obično na primorju - žene katoličke vjeroispovijesti. Tradicionalne ženske nošnje crnogorskih područja su se obično sastojale od: košulje, vunene haljine, suknje, pregače, pojasa, marame za glavu i čarapa, a kao zamjenu odjeće su žene koristile *kamižolu* (određenu vrstu haljetka), *koret* (kratki kaput obično smeđe boje), *zubun* (odjeća bez rukava), *curd* (vrstu jakne kratkih rukava ili bez rukava) i *kaftan*. Od obuće se najčešće koristio opanak (seljačka obuća), papuče, a ponekad i cipele.

Kada govorimo o ženskoj građanskoj nošnji Crne Gore, moramo imati na umu sve povijesne i modne događaje u 18. stoljeću. U to vrijeme se nosila šira odjeća s naborima, koja je pokrivala ramena i imala duboki izrez uokviren faltama od čipke ili nekog tamnijeg platna. Rukavi su bili ravni, obično s ukrasnim manžetnama. Haljinu s faltama je tek kasnije zamijenila haljina s naborima. Ovi nabori su počinjali od sredine dekoltea i pružali se oko vrata, slobodno padajući na leđa. Sa prednje strane je dobro utegnuta korzet bio povezan sa svake strane trokutastim umetkom na pojasu, koji je bio bogato ukrašen. Gornji dijelovi odjeće su na neki način otvorili put suknji i bili su manje ukrašeni. Haljina je imala ukrasni ovratnik, također ravnih rukava, dužine do lakata i završavala se naborima iz kojih su virile čipkane manžetne.

Ženska narodna nošnja. Suknje za žensku crnogorsku narodnu nošnju su obično izrađivane od kudjelje i lana. Svečane suknje su izrađivane od svile i damasta i obično su bile ukrašavane ukrasnom trakom ili zlatnim vezom. Suknje su zakopčavane dugmadima i *ambretama*, koje su imale ukrasnu i upotrebnu funkciju. *Raša* je dio odjeće koji se nosio preko bijele košulje. *Raša* je izrađivana od različitih vrsta vune. Suknja je bila odjevni predmet, koji su koristile žene, a rašu su nosile članice bogatije klase doseljenika. Izrađivane su od platna Indijane, kamelot svile i drugih vrsta materijala.

Pojas je dio tradicionalne nošnje. Široki pojasevi se izrađuju od vune. Kasnije su zamijenjeni *jakičarima*, čvrstim kožnim pojasevima, ukrašenim crvenom

bojom. Nekada je pojas bio izrađivan od kudjelje i lana. Pojas se zakopčavao dugmadima s kopčom ili, što je bilo uobičajeno, pojas širok od 6 do 8 cm se jednostavno omotavao oko struka.

Prava karakteristika ženske narodne nošnje je *ćemer*, koji je zamijenio jakičara. To je jednostavniji pojas sa srebrnim filigranskim nakitom i ima dvije kopče ukrašene razno-

vrsnim kamenjem (najčešće zelenim ili tamno crvenim kamenjem). Postojao je također kovani ćemer. Ispod starog teškog pojasa je bio drugi, poznat kao *ženski trak*. To je traka od grubog platna, širine do 6 cm i više od 5 metara duga, kojom su žene omotavale svoj struk, kako bi se zaštitile od tlaka teškog pojasa koji su nosile. *Pregača* je smatrana neophodnim dijelom tradicionalne crnogorske nošnje. Pregaču su žene nosile uz narodnu nošnju, jer je ona služila za svakodnevnu upotrebu. Takve pregače su izrađivane od *tijela* i *indijana platna*. Postojale su pregače za svečane prilike, koje su bile ukrašavane svilom i zlatnim vezom. *Ječerma* je vrsta kratkog haljetka, koji ide do struka, sa ili bez zakopčavanja, obično izrađen od grubog platna ili baršuna. *Kamižola* je također vrsta haljetka - anterije koja se nosila preko košulje. Izrađivana je od svile ili damasta. Ovakvu anteriju su imale samo žene viših društvenih klasa. Zubun je izrađivan od grubog platna, *bombažine* ili baršuna, u raznim dužinama. Zubuni su bili bez rukava ili s rukavima, obično s dugmadima, kojima su se zakopčavali.

Ćemeri

Dolama je vrsta gornjeg dijela odjeće, obično izrađena od grubog materijala, koja je korištena u svečanim prilikama. Dužina dolame je obično dostizala do koljena, a ponekad je bila i duža, obično s rukavima. Dolame su bile ukrašavane zlatnim dugmadima ili zlatnim trakama. *Bran* je široka ženka haljina. Ona se nosila preko košulje i izrađivana

je od gornjih ili donjih dijelova suknje. *Stan* je bio priljubljen uz tijelo, dok je donji dio imao 5 nabora. Dužina brana je dosegala do stopala.

M.B.

(Izvor: www.panacomp.net.crna_gora)

VASILJKA ROTAR - BELA

1958. – 2013.

Vasiljka- Bela Rotar, rođena Veković, rođena je u mjestu Frutak, Općina Danilovgrad u Crnoj Gori. 1979. godine Bela kao završena srednjoškolka ugostiteljsko - turističke škole, dolazi u Umag i zapošljava se u "Istraturistu" Umag, a kasnije i u hotelu "Kristal" Umag, te u Casino navedenog hotela.

Kao vrijedna službenica i radnica bila je omiljena i postovana u radnim kolektivima gdje je radila.

Po osnivanju Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“ u Umagu, odmah se učlanila i aktivno sudjelovala u svim programima i akcijama koje su bile predviđene od strane Društva, te bila dva puta birana u predsjedništvo istog.

Bela udata Rotar, vrijedna supruga i majka dva sina, nažalost preminula je dana 7.6.2013. godine u Umagu.

OMER HASANOVIĆ

1945. – 2013.

Omer Hasanović rođen je 1945. godine u selu Dobrakovo, Općina Bijelo Polje u Grnoj Gori. Srednju tekstilnu školu završio je u Bijelorm Polju, nakon čega se zaposlio u "Vunarski kombinat" Bijelo Polje. 1970 godine odlazi na doškolovanje u Valbandonu kod Pule i postaje milicionar.

Kratko vrijeme je radio kao milicionar u Dubrovniku, a zatim je 1971.g. došao u Buje, gdje se zaposlio u tadašnjem SUP-u Umag, Stanici milicije Buje. 1982. završava višu upravnu školu u Rijeci i Opatiji i postaje inspektor u navedenoj SM- Buje. 1985. godine radi kao inspektor milicije u Novigradu i postaje zamjenik komandira. Od 1990. do 1992. godine radi u MUP-u Umag kao inspektor policije. Te iste godine je i umirovljen. Bio je vrijedni radnik i službenik. Oženjen, otac četvero djece.

Po osnivanju Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“ Umag, odmah se u isto uključio, aktivno radeći i potičući rad Društva, radi čega je u dva navrata biran u predsjedništvo Društva, te kao zamjenik predsjednika navedenog Društva. Nažalost nakon kratke i teške bolesti preminuo je dana 21.5.2013. godine u Novigradu.

DRUŠTVO CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE „BUJŠTINA“, UMAG

SA IZLETA U CRNU GORU

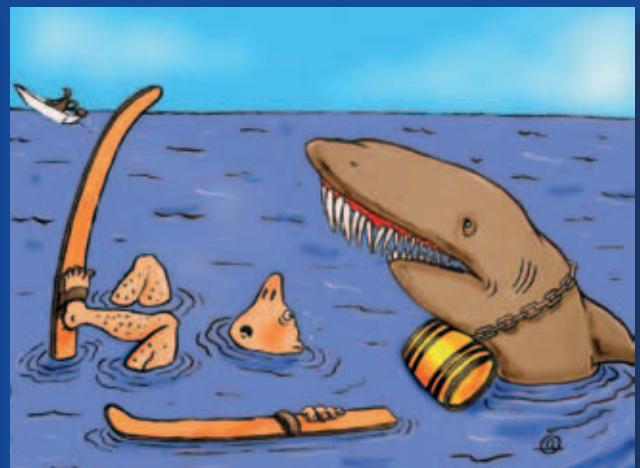

GALERIJA „MONTENEGRINA“

Sa izložbe karikatura Darka Drljevića u Rijeci

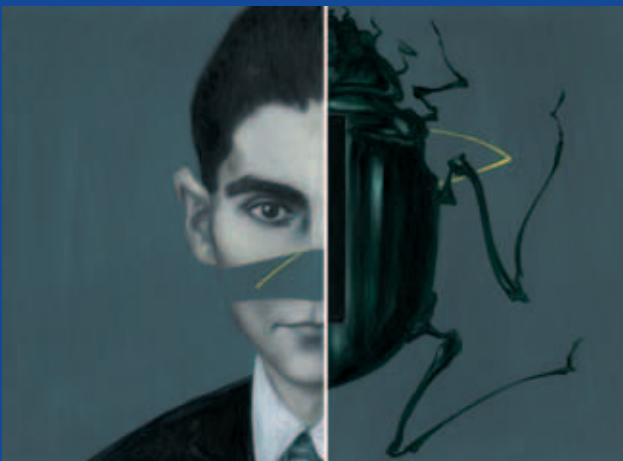

Rastanak

Pas spasilac

NOVI NASLOVI

Dimitrije Popović: Kafka, 2009.

Dimitrije Popović
**PROCES KAFKINOGA
PREOBRAŽAJA**

ili

**KAKO SE GREGOR SAMSA
PRETVORIO U INSEKTA**

Izdanja Antibarbarus / Nacionalna zajednica Crngoraca Hrvatske, Zagreb, 2013.

Crnogorsko veče tradicionalne pjesme, folklor i starih običaja

„OJ DEVOJKO, DE TI LJETO PROĐE“

(Zagreb, Teatar &td, 26.6.2013. godine)

Crnogorski san
ljetnje noći

